

Romano hangos

18.

ROMSKÝ HLAS – ČTRNÁCTIDENÍK ROMŮ V ČESKÉ REPUBLICE

ROČNÍK 14 • ČÍSLO 12–13 • VYŠLO 27. SRPNA 2012

zprávy

DŘEVNOVICE – Čunkovi Romové chtějí zpátky do Vsetína. Konkrétně rodina Ščukových, kterou vsetínská radnice v čele s tehdejší starostou Jiřím Čunkem přiměla k přestěhování do cizí lokality. A, jak je nyní zřejmé, i lokality, která je nepřijala. Neshody mezi místními a více než dvacetičlennou romskou rodinou vyústily v oboustranné napětí. Vsetínská starostka o tom neví a nemá ani informaci, že by tato rodina žádala o byt ve Vsetíně. „Ostatně by na něj ani neměli nárok, protože nejsou v pořádku. Leda, že by si sehnali nějaký podnám,” prohlásila.

OSTRAVA – Kolem 140 lidí, převážně Romů, se odmítlo vystěhovat z domů v ghetu na ulici Přednádraží v Ostravě-Privoze. Domy jsou neobyvatelné a v havarijním stavu, zejména pro nefunkční kanalizaci. Romové vlastními silami začali základy odstraňovat a nemíní se vystěhovat. Je evidentní, že místní radnice nedokázala sehrát povinnou a zákonnou roli koordinátora nápravných opatření různými majiteli objektů.

BUDAPEŠŤ, BRATISLAVA – Maďarští vyšetřovatelé v červenci zadrželi sedmadvadesátiletého nacistického zločince Lászla Csátáryho. Ten za 2. světové války v Košicích řídil transporty Židů do koncentračních táborů. Slovinci ho už jednou, v roce 1948, odsoudili v nepřítomnosti k trestu smrti. Svědci tehdy mluvili o jeho brutalitě. Po válce Csátáry zmizel a objevil se až nyní díky britským novinářům. Momentálně je v domácí vězení a čelí i v Maďarsku obvinění z genocidy Židů. Není vyloučeno, že by mohl být odsouzen i na Slovensku, protože žádost o jeho vydání je již v Maďarsku. (www.romea.cz, kh)

Jak žijí Romové v makedonském Skopje?

Cikánský katolický kostel v makedonském Skopje během poutě, srpen 2012.

Text a foto: Marek Čejka, <http://blizky-vychod.blogspot.com>

Romové pracují a chtějí pracovat

PRAHA, BRNO – Ve středu 1. srpna odstartovala společnost IQ Roma servis novou kampaň s cílem upozornit na stále se zhoršující postoj české veřejnosti vůči Romům.

Projekt s názvem „Romové pracují a chtějí pracovat“, navazující na loňskou kampaň „Neviditelní“, reaguje na situaci, kdy jsou jednotliví Romové stále nuceni čelit diskriminaci a ponižujícímu přenosu negativních kolektivních předpokladů (mj. jako lidí, jež nepracují, žijí vesměs ze sociálních dávek, pracovat nechtějí, v práci neobstojí ad.) a kdy politická uskupení nacionalistického či populistického ražení zneužívají Romy pro zvýšení vlastní mediální pozornosti (akce v Břeclavi, v Novém Bydžově, Krupce, Brně aj.).

Pokračování na str. 3

CIKÁNI NÁM ZAS NAŘEZALI

PLNOU KŮLNU DŘÍVÍ. A NA ZIMU JE VYSTARÁNO.

PROČ SOUDIT PŘEDČASNĚ?
TISÍCE ROMŮ NARÁŽÍ NA ŠPATNOU POVĚST,
KTERÁ JIM BRÁNÍ ZÍSKAT PRÁCI.
mypracujeme.cz

Tato kampaň je financována Evropskou unií - Program PROGRESS (2007-2013).

ROMA SERVIS Ethnic Friendly zaměstnavatel **romea** **COMTECH**

Za obsah tohoto vývěsního štábu není informace obsažená v této publikaci nemoci vyžadovat postoj redakce Romského hlasu.

z obsahu

Skyscraper má nový klip
Co podnikají hiphopeři z Karviné?
strana 2

Ladislav Bílý jde k soudu
Falšování dokumentů u dotací
strana 2

Kdo bude prezidentem?
Odpovídá Vandas, Jakl, Dienstbier
strana 4, 5

Léto a Martina B.
Jaké novinky připravuje známá romská zpěvačka?
strana 6

Povídky Anderje Gini a Andrey Bušalové
O Iloně, Romovi, který šel do světa, drogách, práci a osudu.
strana 8–11

Anežka Miková: Spojme český rozum a cikánské srdce

Sedmadvacetiletá Anežka Miková by její dětství určitě záviděla všichni milovníci historie, památek a nádherné krajiny. I když se narodila ve Varnsdorfu, od tří let bydlela s rodinou v krásném západočeském městě Loket s historickým jádrem a hradem. V necelých 15ti se ale s rodinou odstěhovala do středních Čech, do Berouna, kde žije dosud. „Před sedmi lety jsem přivedla na svět dcerku Darinku, kterou vychovávám sama s pomocí rodičů. Život bývá někdy nelehký, ale nic nevzdávám a snažím se překážky překonat. K optimismu mi stačí, když se podívám na rozjasněnou tvářičku mojí Darinky,” usmívá se.

Prarodiče Anežky Mikové po-

cházejí ze Slovenska, z Bardějovska a Prešovska, do Čech se přistěhovali v roce 1948. Její rodiče se narodili už v Čechách. „Maminka v Jablonci nad Nisou a tatínek ve Varnsdorfu,” vysvětluje.

Její matka a otec pracují v průmyslu už několik let, všichni volný čas věnují svým dvěma vnoučatům, většina příbuzných z otcovy strany má jako hobby muziku. „Mám čtyři sourozence. Nejstaršímu bratrovi, Robertovi, je třicet, sestra Petra má osmadvacet, druhá sestra Jolanka triadvacet a ta třetí, to je patnáctiletá Maruška,” vypočívá Anežka. Sourozence už má roztroušené všude možně. Robert a Petra žijí samostatně se svými

rodinami v Česku, Jolana je už druhý rok v Anglii s manželem a roční dcerou Lanou.

Pokud jde o romštinu, tu si osvojovala Anežka a její sourozenci postupně. Romsky se u nich doma sice mluvilo odjakživa, ale když byly děti starší, její rodiče si romsky povídali jen sami pro sebe. „Rozuměli jsme jim, ale mluvit romsky jsme díky tomu neuměli, rodiče byli toho názoru, že sami poznáme, kdy pro nás bude romština potřebná,” vzpomíná emancipovaná Romka. „Dětství jsme všichni prožili ve městě Loket, kde bylo Romů celkově tak 1:100. Učit se romsky proto nebylo nutné, necítili jsme takovou potřebu, splynuli jsme prostě s čes-

kým prostředím. Ale v dospělosti jsme se romsky naučili a teď si tak povídáme už i s rodiči.”

Co se týká kam kamarádů, v dětství jich Anežka moc neměla. Sourozenců měla tolik, že si jednoduše vystačili navzájem. „Ale dnes už je to naopak, kamarády a kamarádky mám jak mezi Romy, tak Neromy,” oceňuje.

Na ZŠ v Lokti chodilo spolu s Anežkou celkem 6 romských dětí, a na 1. stupni přece jen nějaké konflikty zažila. Romové tehdy nebyli příliš přijímáni do kolektivu. Na druhém stupni ZŠ se situace ale změnila. Jak Romka z historického maloměsta vysvětluje, „přícházela Pokračování na str. 7

zaznamenali jsme

LYON, LILLE – Francouzská policie vyhnala desítku Romů z domu, který patřil městu a byl neobydlený do doby příchodu rumunských Romů. Šlo zřejmě o součást jiné obsáhlejší akce francouzských úřadů poté, co zlikvidovaly několik jiných romských tábořišť. V Lyonu jde již o sedmý podobný zákrok, který úřady zdůvodňují plánovanou rekonstrukcí domů, z nichž byli Romové vystěhováni. Náhradní bydlení úřady odmítají poskytnout. Proti postupu Paříže vystoupilo s protestem ERTF – Evropské fórum Romů a travelerů, které má u Rady Evropy oficiální statut mezinárodní organizace na ochranu práv Romů. Součástí těchto opatření je i „postrk“ Romů zpět do Rumunska. Nový prezident za Socialistickou stranu Hollande se dostal pod palbu kritiky ze všech stran. Před volbami totiž sliboval, že v případě vystěhování z nějakého místa bude Romům nabídnuta alternativa.

PRAHA, BRNO – Metro zaplavily billboardy bojující s předsudky pomocí hesel jako: „*Cikáni nám zase nařezali*“ (plnou kůlnu dříví a na zimu je vystaráno) nebo „*Cikán mi vybilil byt*“ (prostě nejlepší malíř). Nová kampaň sdružení Romea a IQ Roma servis stojí na paradoxech a vtipu. „*Skrytá diskriminace zaměstnavatelů, se kterou se romští uchazeči setkávají, je vysilující*“, uvedla k tomu Katarína Klamková z IQ Roma servisu. Podle Jarmily Balázové z Romea stál projekt dva miliony a ušetří státu 4,5 milionu korun. Její odhad vychází z faktu, že obě organizace dokázaly sehnat práci 40 nezaměstnaným Romům v rámci projektu za předpokladu, že jeden nezaměstnaný stojí stát 14 000 Kč měsíčně.

LONDÝN – Německá veslařka Nadja Drygallová, členka olympijské osmiveslice, která neuspěla, opustila v noci na pátek 2. srpna olympijskou vesnici i německý tým. Zjistilo se, že jejím přítelem je jeden z předáků neonacistů v Rostocku, který za Národně demokratickou stranu (NPD) loni kandidoval do Zemského sněmu. Je ovšem zajímavé, že třaskavá informace byla zveřejněna až poté, co německá osmiveslice ze soutěže vypadla.

BRNO – Dvouletý projekt brněnského romského střediska Drom skončil. Byl zaměřen na mimoškolní aktivity pro děti ohrožené sociálním vyloučením. Do projektu se zapojilo téměř 500 dětí. Radost nad tímto nečekaným úspěchem, který zvýšil kreativitu dětí, projevila Věra Růžicková z občanského sdružení Ratolest, které bylo partnerem projektu.

PRAHA – Raoul Wallenber – legendární Švéd, který dobřel Eichmanna. Diplomata zachránil v Budapešti před očima strůjce holocaustu desetitisíce Židů. Tak zní základní titulky prezentující činnost legendárního Švéda a záchrance Židů za 2. světové války v Budapešti na výstavě, uspořádaném velvyslanectvím Maďarska. Titulky uvádějí scénu, která se odehrála v prosinci 1944 v Budapešti na švédském velvyslanectví, kde Wallenberg hostil diplomaty, mj. i nacistické hodnostáře téměř na konci války. Scénu záramovala zář kaťuší Rudé armády a předznamenávala konec Třetí říše. Ani za této situace si Eichmann neodpustil větu: „*Udělám vše, co budu moci, abyste nemohl zachránit ty své Židy*.“ Dostalo se mu odpovědi: „*Máte to spočítané – nacismus, Hitler i Vy*“.

NEW YORK – Známy finančník a sponzor programů na vzestup Romů George Soros se po třetí oženil. Je mu 82 roků a vzal si o 42 roků mladší přítelkyni Tamiko Boltonovou, absolventku univerzity v Miami.

SVITAVY – Téměř dvě stovky pravicových radikálů v sobotu 21. července demonstrovaly proti uvěznění svého kamaráda Vlastimila Pechance, odsouzeného k 17 letům žaláře za vraždu Roma Oty Absolona. Demonstranti přečetli dopis Pechance z věznice. Ten mj. vyslovil pochopení pro norského vraha Breivika a jeho čin, český stát nazývá židokracií a bolševickým sionismem. Pochod neonacistů proběhl bez incidentů za asistence policie.

PRAHA – Statistický průzkum agentury CVVM zveřejnil procentuální výdaje domácností. Více než polovina připadá na bydlení a potraviny. Na bydlení skoro 30 %, na nákup potravin 23 %. Nejméně nákladů jde na zdraví – 2 % a vzdělávání 0,8 %. Spokojeno se svojí situací je jen 38 % domácností. Pokud jde o zadlužení ve větších městech v přepočtu na obyvatele: Největší dluhy mají lidé v kraji Libereckém, v Praze, v kraji Ústeckém, Olomouckém, Jihomoravském a Ostravském, a to v rozmezí od 20 000 do 14 000 Kč. Nejmenší dluh je v kraji Vysočina a pardubickém, a to zhruba na úrovni 2 500 korun. Zadlužena je polovina měst a obcí z celkového počtu 6 250.

PRAHA – Známa advokátka a obhájkyň Romů Klára Samková kandiduje na prezidenta. Je sice členkou strany TOP 09, ale za ni se o post hlavy státu neuchází. Oficiálním kandidátem TOP 09 je Karel Schwarzenberg, ministr zahraničí. Kandidatura Samkové vyvolala v kruzích TOP 09 rozladění, kterému však Klára Samková čelila dosti odvážným, byť zřejmě pravdivým tvrzením: „*Na rozdíl od Schwarzenberga znám i cikánská ghetta*“. To měla být replika na to, že ministr uváděl, že chudoba mu není neznámá a že si ji užil taky. No co, legrace musí být, byť i kandidaturu paní Kláry nemíníme nijak zlehčovat, stejně tak, že za každou cenu nemusíme brát slova pana knížete o jeho chudobě doslova. (www.romea.cz, kh)

O Roma vakeren

je pořad Českého rozhlasu určený pro Romy. Jeho jednotlivé relace lze zpětně vyhledat v archivu textů na

www.romove.cz

Lukrecius Chang, Danny, Ruman a Pavel Baar vydali klip Jsi Miss

KARVINÁ – Karvinský label Skyscraper přišel s další novinkou. Tentokrát se již nejedná pouze o společný singl všech členů této hudební formace, ale o tradiční videoklip.

Čtenářům Romano hangos již dobře známý Lukrecius Chang, Danny, Ruman a Pavel Baar se rozhodli nahrát song Jsi Miss k příležitosti konání soutěže Miss Passion-Fashion Model 2012 v Karvině.

Během příprav na vystoupení na finále této události pořizoval Di-GaZ nejružnější záznamy na kame-ru. A to od castingu až po samotný

finálový večer, kde již zmiňovaní členové vystoupili před publikem.

Myšlenka na uskutečnění „no budget“ videoklipu přišla někdy v polovině celého dění a po konzultaci s pořadatelkou akce, Lucií Dudíkovou, se to jevílo jako skvělý nápad. Stejně tak nadšené byly i samotné finalistky této ojedinělé soutěže krásy.

Celý videoklip mohou zájemci zhlédnout na webových stránkách <http://youtu.be/bdWHaiTbVky> a na www.skyscraperlabel.cz/no-vinky (lc)

Tři dny na festivalu Jánošíkův dukát

ROŽNOV POD RADHOŠTĚM – Od pátku 3. srpna 2012 do neděle 5. srpna se ve Valašském muzeu v přírodě uskutečnil 14. ročník mezinárodního festivalu slovenského folkloru Jánošíkův dukát.

Tento festival udržuje vědomí společné historie, kulturní i jazykové blízkosti občanů české i sloven-

ské republiky. Zahájila ho česká a slovenská hymna. O program se postaraly soubory z různých států, kde se udržují slovenské tradice. Z České republiky se předvedla pěvecká skupina Kmotříčky z Brna a vysokoškolský soubor lidových písní a tanců Pořana, také z Brna. V sobotním programu s názvem Ži-

jeme v jedné zemi, který se zaměřil na národnostní menšiny žijící v České republice, jste mohli zahlédnout romský taneční soubor Šukar Čhaja z Hodonína. Ten vznikl roku 2002 při Sdružení Romů a národnostních menšin v Hodoníně pod vedením umělecké vedoucí Aleny Gabrišové. **Emílie Kačová**

Za M. Balogovou do Nového Jičína

NOVÝ JIČÍN – Na letošních novojičínských slavnostech zazpívá zpěvačka Martina Balogová společně s tanečním a pěveckým souborem Cikne čhave.

Tak jako každý rok se návštěvníci a občané Nového Jičína mohou těšit na tradiční městskou slavnost, která se uskuteční klasicky druhou sobotu v měsíci září. Letos padla na 8. září, a to na Masarykovo náměs-

ti. Představí se na ní zpěvačka Hana Zagorová a Petr Rezek + Band a Vypsaná fixa. Uslyšíte také zpěvačku Martina Balogovou, která zazpívá vlastní písně v doprovodu mladého skladatele Tomáše Kača.

Dále pak vystoupí: Kapela Junior Fortes, pěvecká a taneční skupina Cikne čhave, dětské taneční skupení Streed Dance a Hip Hop Dance. **Veronika Kačová**

Ladislavu Bílému hrozí 10 let vězení

PLZEŇ, KARLOVY VARY – Podvodně vylákané miliony z veřejných prostředků bude muset před soudem vysvětlovat předseda Romského občanského sdružení (ROS) v Karlových Varech Ladislav Bílý.

Státní zástupce ho obžaloval z dotačního podvodu. Hrozí mu až deset let vězení. Bílý získal peníze na různé projekty, ačkoliv pro to sdružení nesplňovalo podmínky. Všechny překážky odstranil rom-

ský předák falšováním různých dokumentů a podkladů. Finanční příspěvky dostávalo ROS od města, krajského úřadu a ministerstva práce a sociálních věcí. Peníze byly vypláceny v období let 2007 až 2010.

Celkem se jednalo o částku okolo deseti milionů korun a na dalších deset milionů měl Bílý políчено. Jejich vyplacení ale úředníci stopli, když zjistili, že některé údaje v žádostech nejsou pravdivé.

(www.novinky.cz, www.romea.cz)

Tosara nezahálela

SLANÝ – Že se o prázdninách dá stihnout řada zajímavých věcí, ukázala červencová tvořivá dílna ve Slaném. V prostorách Husitské fary v Šultysově ulici se sešlo již pošesté na dvě desítky malých zájemců o rukodělnou činnost. Bylo pro ně připraveno tvoření z plsti. Přítomné děti měly možnost za asistence Jany, Káji, Týny a Marty z pražského Občanského sdružení Tosara (nezisková nevládní organizace především se zaměřením na obyvatele romského původu a cílem zlepšení životních a kulturních podmínek sociálně vyloučených komunit nebo jednotlivců) si sami zhotovit podle své fantazie a za pomoci šablón například zvířátko, kytičku či ozdobnou brož. **Hana Tichá**

Proč taková touha po skandálech?

Dovolují si napsat pár řádku k tématu „Romové v médiích“. Každý z nás se s tím určitě již setkal. Ve večerních hodinách si v televizi pustíte zprávy a nevidíte nic jiného, než že holé lebky nahání Cikány nebo homosexuály. Nevidíte nic jiného, než že tři mladí romští kluci z Horních Kotěhůlek jsou těžcí zločinci, kteří vymlátili místní bar. Ano, je to přitažené za vlasy. A to dost. Je ale velice zajímavé, že skutečnost většina médií zatajuje a vypouští ven jen samé „duchaplné“ příběhy, kterým chybí hlubší smysl. Prostě demagogie.

Přivádí mě k šilenství názory některých lidí na problém, který se vlastně týká všech. Ne jen Cikánů. Příklad: Malá Natálka díky třem hormonálně nevybouřeným a „zblblým“ (dementalistickou ideologii) mužům přišla jak o dětství, tak o většinu kůže. Názory, o kterých chci právě psát jsou někdy tak bezcitné a nenávistné... Každý z nás si to může přečíst na jakékoli internetové diskuzi, jaké nálady tohle téma probouzí. My s tím ale neuděláme nic. My můžeme akorát pomoci malé Natálce, aby měla dětství šťastnější bez zbytečné bolesti.

Pak tři kluci z Nového Boru. Útok mačetami. Několik lidí zraně-

no. Je to strašné, co se v dnešní době děje. Trest si zaslouží každý, ať už je Romák, Čech a nebo Zelený s fialovými pruhy. Tenhle případ se v televizi řešil už aspoň dvacetkrát. A na diskuzích se stále budou vymlouvat na to, že „Romáci to mají v sobě“.

Člověk je člověk a je jedno, jaké je rasy nebo barvy pleti. Ale udělali to „cigoši“. To je pro ostatní důležitější než to, že to byli „jen“ lidi.

Když něco udělá Čech, je to „blbec, puberták, idiot“. Ale pokud něco udělá Cikán, je to „cigoš, negr, ostuda národa, příživník“. Co na to říct? Stačí jen pomyslet na to, co by mohlo být za pár let a zvedá se mi žaludek. Proto jsme tu my, abychom to celé změnili. A k lepšímu!

A co teprve, když nějaký „šilebný“ chlapec obviní Romy ze spáchání trestného činu fyzického napadení? Všichni se pak zúčastňují extremistických pochodů a chtějí dostat Romy z města (státu, unie a světa všeobecně) někam hodně daleko.

Ale co když se ukáže, že to byl jen výmysl chlapce, který se bál matky, protože dělal hlouposti na schodech? Okamžitě všichni začnou zpochybňovat výpověď chlapce slovy „ten musel být podpla-

cený, jeho beztak Cikáni vydírají“. Tiše se tato kauza zamete pod kobereček a je klid. Kdyby ale pravda nevyplula na povrch, tak doteď jsme to my, Cikáni, Satani.

Nejsem tu proto, abych dělala z majority rasisty. Ale přízněji se, že tu mezi námi rasisti jsou. I když skrytí, ale jsou. Mnohdy i váš soused je takový rasista, že by vám přál i smrt. Ale na balkóně se s vámi baví s respektem. Rasismus je všude kolem nás. A nejen rasismus, ale touha po mediální kachně, která vyvolá skandál a nenávisť mezi majoritou a minoritou se jen prohloubí. Bohužel, média hýbou světem. A svět hýbe námi.

Lucie Sharrii Oračková

Katarína Klamková z IQRS: Romové pracují a chtějí pracovat

O nové akci nazvané Romové pracují a chtějí pracovat, zahájené začátkem srpna, jsme mluvili s ředitelkou brněnské organizace IQ Roma servis Katarínou Klamkovou. V rozhovoru jsme se dotkli i tématu, jak naši čtenáři mohou sami projekt podpořit.

Proč IQ Roma servis přišel nyní s touto kampaní?

Navazujeme na loňskou kampaň vysílanou v ČT. Jmenovala se Neviditelní. Letos se formou plakátů, internetu a dalších akcí snažíme vystupovat proti kolektivním předsudkům.

Nejčastěji jde o předpoklad, že Romové jsou lidé, kteří nepracují a převážně pracovat ani nechťejí, že žijí z dávek.

To naše kampaň nabourává s vtipem a nadsázkou. Z dlouholeté činnosti i z osobní zkušenosti IQ Roma servisu i partnerské organizace Romea víme, že Romové pracovat chtějí, ale, kromě nekvalitního vzdělání, narážejí často na předsudky většiny.

Práci buď nedostanou vůbec, a jestliže ano, musí zpravidla dlouho dokazovat, že jsou jiní než ti, o kterých si většinová společnost vytvořila svůj negativní závěr.

I vzhledem k perspektivám mladé romské generace jde o téma, kterému je potřeba se věnovat systematicky a vytrvale. Plánujeme v kampani pokračovat i další roky.

V loňském roce jste s kampaní Neviditelní oslovovali zaměstnavatele, letos je tomu jinak?

Letos se akce víc zaměřuje na širokou českou veřejnost. Reaguje na zhoršující se postoj vůči Romům a nárůstu situací, kdy politická uskupení nacionalistického či populistického ražení zneužívají Romy pro zvýšení vlastní mediální pozornosti. Postoj zaměstnavatelů se bohužel velice podobná postoji veřejnosti – nedůvěra, podezřívavost a předsudky.

Jak vypadá to vami zmiňované aktivní zapojení Romů do projektu?

Nejčastěji se setkáváme se situacemi, kdy nám pracující Romové z celé ČR sami nebo přes jiné organizace zasílají vlastní příběhy, často zpestřené fotografiemi, či amatérským videem. Taký nás kontaktují zaměstnavatelé a kolegové,

či přátelé. Zdokumentované příběhy pak umísťujeme na webové stránky www.mypracujeme.cz. Postupně zde vzniká neformální skupina složená z organizací i jednotlivců, která má občanskou kuráž dokladovat, že Romové jsou platnými členy společnosti. A že svým dílem přispívají k vytváření hodnot, kterých si všichni můžeme vážit.

A ta spolupráce potom probíhá jak?

Ráda bych využila této příležitosti a požádala čtenáře Romano hangos, aby se tímto způsobem do projektu zapojili také. Zapojení je velmi jednoduché, stačí se spojit se zástupci IQ Roma servisu, či Romei přímo na našich pobočkách nebo prostřednictvím e-mailu mypracujeme@gmail.com či webových stránek www.mypracujeme.cz.

Pomozte svými obyčejnými, jednoduchými pracovními příběhy přesvědčit českou veřejnost, že Romové, stejně jako ostatní tvrdě pracují, aby uživilí své rodiny, dobře vychovali své děti. Pěkné bude doplnění vašich příběhů amatérskými fotkami či videem.

V případě zájmu vám příběhy přijdeme rádi zpracovat my. Krásné by bylo najít na www.mypracujeme.cz tisíce příběhů Romů, ale hodně Romů se žel zdráhá, či stydí! Prosíme, nestyďte se, je to důležité! A předem velké díky všem odvážným! (tp)

komentář

Společnost rozdělená stále na my a oni

KAREL HOLOMEK

Všechny srpnové týdny vydatně plnil stránky novin příběh obyvatel domů v ostravské ulici Přednádraží. Skoro by se chtělo říci, že šlo o dobré a vděčné téma v okurkové prázdninové sezóně. Kdyby ovšem tento tragický příběh původně asi čtyř set obyvatel pravého romského gheta nenastavoval opět, po kolikáté už, zrcadlo stavu české společnosti. Zrcadlo pravdivé – a smutné. Po všech těch létech a snahách, aby se takové věci nestávaly. Dovolte, abych si všiml jen jednoho aspektu celé záležitosti, docela markantního, o němž se příliš nepíše.

Připustil bych, že k chybě může dojít, a že i radnice může v časech těžkých pro všechny zanedbat základní povinnosti vůči svým občanům. A že tento stav může překračovat i únosnou dobu. To se bezpochyby stalo a neexistuje pro to žádná omluva. Leda úporná usilovná snaha po nápravě těmi, co zanedbali své úřední povinnosti.

Co však radnici nelze odpustit je způsob, jakým se k postiženým občanům chová: náhradní byty nedostanou, leda ubytovnu, což je jen řešení nouzové. Takto poklesle se radnice může chovat vůči svým občanům jen ze dvou důvodů: těmi občany jsou Romové a radnice dobře ví, že kromě nich ve městě protestovat nikdo nebude. Lidé tu dobře vědí, že kdyby podobná situace postihla i daleko menší uskupení „řádných“ občanů, řešení by se našlo v náhradních bytech a nikoliv v ubytovnách. Může existovat snad průkaznější projev svědčící o rozdělené společnosti?

Radnice zná jen řešení administrativní: zbouráme, vystěhujeme, podáme žalobu na vystěhování atd. Ačkoliv právě tato situace mohla být počátkem řešení programového, které by mohlo nastolit zdravější a důstojnější poměry. Takové řešení se přímo nabízelo a mohlo zabránit pozdějším stížnostem občanů proti diskriminačnímu počínání radnice a neplnění povinností, které ji jako samosprávě zákon ukládá.

Nejsem přítelem řešení sporů soudní cestou. Ale v tomto případě doufám, že takové žaloby postižení občané podají a to nikoliv proti neznámému pachateli, nýbrž proti zcela konkrétnímu žalovanému, kterým ostravská radnice je. Není vyloučeno, že žaloby skončí u Evropského soudu a český stát opět bude postiženým platit vysoké odškodné. Budou se na něm podílet i viníci, sedící na radnici ve zodpovědných funkcích?

Po této neblahé zkušenosti už také víme, kdy nastane čas řešení těžkých problémů sociálních a společenských cestou prevence a rozumu. Bude to tehdy, až přestane být společnost rozdělená. Ten čas ještě evidentně nenastal.

DMS GENDALOS na 87 777 – další možnost jak pomoci

BRNO – Od července je možné podpořit charitativní a stipendijní program Gendalos, který zaměřuje pozornost na podporu mladých talentovaných lidí ve věku 10 až 26 let, také prostřednictvím dárcovských SMS zpráv ve tvaru DMS GENDALOS odeslaných na číslo 87 777.

Cena DMS je 30 Kč, příjemce vaší pomoci obdrží 27 Kč. Služba DMS probíhá na nekomerčním principu a respektuje zásadu minimálních nákladů na zajištění provozu. Rozdíl v částce pokrývá náklady operátorů, technického providera a zajištění služby ze strany Fóra dárců. Další nová možnost jak pomoci prostřednictvím programu je platba platební kartou on-line, nebo převod na účet. Výhodou on-line přístupu je jednoduchost a bezpečnost. Stačí vstoupit na www.gendalos.cz a zvolit si výši svého daru. Poté je dárcé přesměrován na stránku www.darujeme.cz, kde má k dispozici rekapitulaci svého daru. V dalším kroku pak vyplňuje základní údaje a určuje způsob odeslání daru.

Program Gendalos podporuje mladé talentované lidi, kteří mohou získat finanční podporu na školní pomůcky a na poplatky spojené se studiem a školným na SŠ/VŠ, dále na vzdělávací aktivity rozvíjející jejich dovednosti, výměnné pobyty, stáže a inkluzivní volnočasové aktivity. (vl)

Romové pracují a chtějí pracovat...

Dokončení ze str. 1

Nová kampaň IQ Roma servisu je vystavěna na paradoxech, vtipu i pragmatické pozitivní argumentaci šikovných Romů-jednotlivců.

Primární cílovou skupinou kampaně jsou obyvatelé České republiky, tedy široká laická veřejnost.

Díky celému našemu marketingovému projektu bude veřejnost seznámena s příklady dobré praxe ze soužití, zaměstnávání a kulturního sdílení mezi majoritou a minoritou se zvláštním důrazem na oblast zaměstnanosti.

Klíčovým nosičem kampaně je od jejího startu webový portál www.mypracujeme.cz, jehož obsah bude postupně aktualizován novými příběhy pracujících Romů a současně bude představovat koncept a jednotlivé vizuály kampaně.

Tomáš Pavlík
IQ Roma servis, Brno.

Romanô l'il

www.rnl.sk –
Rómsky nový list
wNoviny Rómov na Slovensku

Zajímavé na tématu srpnového dvojčísla je, že tentokrát v anketě neodpověděl ani jeden Rom. Česko si začátkem příštího roku zvolí poprvé prezidenta přímou volbou a nás zajímalo:

Koho byste rádi viděli jako prezidenta a koho vůbec ne? Co by měl činit v oblasti romské problematiky?

Jan Gronsý
Právník, Praha.

Volil bych Jana Fischera. Nejhorší by podle mě byl současný prezidentův poskok Jakl. Nově zvolený prezident by měl (přes malé kompetence) prosazovat, aby do vzdělání romských dětí byly investovány doslova miliardy. Místo pár gripenů a pandurů vybudovat po britském vzoru internátní školy, tam by romské děti byly přes týden, na víkendy by mohly jít domů, měly by uniformy, sportovní vybavení, kulturní program atd. Není jiné cesty než vzdělání romských dětí. Jednou bude Rom českým prezidentem. Posílám pozdrav a projev sympatie.

Pavel Ambrož

Kandidát KSČM do Senátu v Praze.

V prezidentské funkci bych rád viděl předsedu KSČM Vojtěcha Filipa. Má patřičné vzdělání a dlouholetou praxi v poslaneckých funkcích. Hájí české zájmy. A nezávisí, on i politická strana, na zahraničních partnerech. V prezidentském úřadu bych naopak nechtěl vidět osoby z politických stran, které vnucují cizí zájmy na úkor potřeb české společnosti (např. Schwarzenberg, Sobotka z ODS). Prezident by se měl – i k romským záležitostem – vyjadřovat jako přísný, ale spravedlivý táta. Pokárat i pochválit. Nebát se, jak na jeho výroky budou reagovat média. Práci ve věci musí vykonat vláda a parlament ve spolupráci s kraji a obcemi.

Vítězslav Jandák

Parlamentní poslanec za ČSSD, Praha.

Kandidátem ČSSD na funkci prezidenta je Jiří Dienstbier. Pokud jde o nejhorší možnou volbu, nechci a nebudu se vůči ostatním kandidátům vymezovat negativně. Pro mne je důležitá pozitivní podpora kandidáta ČSSD. Romskou problematiku by měl prezident zařadit mezi jednu z mnoha svých priorit, k jejichž řešení by měl inspirovat, povzbuzovat a vést jak současnou, tak budoucí vládu. V jeho pravomoci to řešení není, ale vahou své osobnosti pomáhat může velmi.

Miroslav Patrik

Předseda ekologického sdružení Děti Země, Brno.

Nejraději bych na Hradě viděl Jiřího Dienstbiera, který mi z té dosavadní nabídky kandidátek a kandidátů připadá nejvěrohodnější, zvláště když dává důraz na prohloubení demokracie, prosazování principů právního státu a upozorňuje na význam občanských sdružení při prosazování veřejných zájmů. Je těžké říci, co je nejhorší, ale horší by bylo, pokud by se prezidentem stali beznázoroví lidé jako Fischer či vyprázdnění populisté jako Zeman. Nový prezident by se měl na tzv. romskou problematiku dívat bez předsudků a považovat ji za vážný a stále neřešený problém, který obecně souvisí se zajištěním spravedlivého a důstojného života všech občanů ČR bez rozdílu. (pp)

Společenství Romů na Moravě

Romano jekhetaniben pre Morava

Letní tábor Pohořany u Olomouce 2012

Rýmařov - Šternberk

To je, ale dělá ... ☺

Posílám pozdrav z letního tábora v Pohořanech u Olomouce, který se konal od 20. do 26. srpna 2012.

Martin Daňhel

Dienstbiera ano, Bobošíkovou ne

Jako nejdůslednější demokrat z kandidátů, kteří mají aspoň jakousi šanci být zvoleni, se mi jeví Jiří Dienstbier. Pokud se po oficiálním oznámení kandidátů (s potřebnými počty podpůrných podpisů) neobjeví někdo výrazně lepší, jsem připraven pro něj hlasovat v prvním kole volby. Kdyby se nedostal do druhého kola a byla by (jak ukazují současné průzkumy) volba mezi Milošem Zemanem a Janem Fischerem, byl bych na značných rozpacích. Pokud by mne neodradily důvody proti oběma těmto nejpobornějším kandidátům, vybral bych jako menší zlo Jana Fischera, mimo jiné i proto, že už v době kdy byl premiérem, vystupovaly státní orgány aktivně proti pravicovým nacionalistickým a rasistickým extrémistům. Sám Fischer aktivně podporoval a podporuje emancipaci menšin, v tom i menšin etnických.

Za nejhoršího kandidáta považuji Janu Bobošíkovou, která se propůjčila v roce 2000 silám, které usilovaly (naštěstí nakonec neúspěšně) o převrat v České televizi. Tato osoba je krajně nevěrohodná už i pro

to, že roku 2008 kandidovala na post prezidentky za Komunistickou stranu Čech a Moravy, kdežto dnes je předsedkyní pravicově nacionalistické strany Suverenita a je rovněž součástí extremistické iniciativy D.O.S.T.

Předseda pražské židovské obce František Bányai charakterizuje D.O.S.T. jako poměrně nebezpečný fenomén, jejíž petice a prohlášení jsou prostředkem pro prosazování neofašistických, šovinistických a xenofobních tendencí. Prezidentka z takového prostředí by byla pro

Česko katastrofou vnitropoliticky i zahraničně politicky.

A co by měl prezident činit v romské tématice? Prezident má minimální výkonnou moc. V našem systému rozhoduje sněmovna a vláda. Na to bude nutno myslet při volbách v roce 2014. Prezident má u nás velký vliv na to, co občané považují za správné. Čeští proevropští občané se zjevně nechali oklamat protievropským prezidentem Václavem Klausem a dnes většina odmítá evropskou integraci a společnou evropskou měnu. Nový prezident by měl být proevropský a měl by dávat najevo podporu Romům a jakýmkoli jiným etnickým komunitám a tím vést občany, aby respektovali různost kultur a životních stylů. Měl by podobně jako Václav Havel spolupracovat s občanskými iniciativami podporujícími lidská a občanská práva, v tom i práva Romů, jako např. Český helsinský výbor. Nebylo by špatné, kdyby si vzal jako spolupracovníka na Hrad nějakého kvalifikovaného romského odborníka.

Ivan Odilo Štampach

Raději Holomka nežli Zemana

Kdo by měl být prezidentem? Někdo, kdo nebude jen prezidentem Čechů, ale kdo bude naslouchat, mluvit a jednat také jako Moravan a Rom! Prezident má právo mluvit do věcí. A na počátku bylo slovo!

Kdo má u nás nejvíce problémů? Jako jednotlivci Romové, jako národ Moravané. Romové Moravany předběhli, o uznání existence rom-

ského národa žádali československé politiky už v roce 1968 a roku 1990 se tohoto uznání také dočkali. Na rozdíl od Moravanů, kteří o uznání existence svého národa žádali až od roku 1990 a dosud se ho nedočkali.

Prezidenta budeme poprvé volit sami. Můžeme si vybrat. Buď budeme volit prezidentem někoho, kdo nám bude vnucovat svoji vůli, nebo někoho, kdo bude mluvit a jednat za nás jako jeden z nás. Prezident je jen jeden, nás je víc.

Potřebujeme za prezidenta někoho, komu jde jen bezohledně o vlastní prospěch? Politici, kteří nám od roku 1989 vládli, už ukázali, co od nich lze čekat, kdo z nich je skutečný demokrat a kdo si na demokrata jen hraje.

Jako moravský gádžo říkám: ať je prezidentem raději Rom Karel Holomek než Miloš Zeman. Ne proto, že Miloš Zeman je také gádžo, ne proto, že Miloš Zeman je na roz-

díl ode mne Čech. Ale proto, že od Miloše Zemana mohu čekat jen prosazování jeho vlastní vůle. Která je jiná než vůle Moravanů. Ze stejného důvodu nebudu volit ani Kláru Samkovou, přestože se narodil od Miloše Zemana narodila na Moravě jako já. Ani od ní jako Moravan nemohu čekat změnu k lepšímu. A i když by se mi jako prezident líbil někdo s moravskou národností – Jiří Bílý, Jiří Pernes nebo Zdeněk Koudelka, vybral bych si i z možných kandidátů, jejichž jména už se mihla v novinách a televizi. Byť jeho kandidatura zatím není jistá. Tomio Okamura se narodil v Japonsku. Je to dost daleko od „Prahy“, přičemž nejde o město v Čechách, ale o symbol nedostatku dobré vůle řešit problémy nás, kteří se necítíme být (jen) Čechy.

Robert Kepřt

Heraldik, historik umění se zaměřením na dějiny Moravy, Brno.

Jen žádnou finanční oligarchii

Mým kandidátem je Jiří Dienstbier. Nejenže je kandidátem sociální demokracie, ale také kandidátem, který reprezentuje slušnost v politice. Práci Jiřího Dienstbiera mohu již více než rok sledovat v Senátu a i když je v české politice relativně krátkou dobu, získal si svým stylem politiky sympatie značné části českých občanů. Jako prezident by se mohl významně zasloužit o navrácení důvěry občanů v politiku.

Seznam kandidátů není dnes ještě uzavřený a stále se objevují noví zájemci. Je otázkou kolik z nich získá dostatečný počet podpisů nebo podporu poslanců či senátorů, aby mohli kandidovat. Rozhodně by se českým prezidentem neměl stát ně-

kdo s rasistickými, xenofobními nebo jinak nenávisnými názory či názory, které jsou neslučitelné s demokratickými hodnotami české společnosti. Dále zde máme několik kandidátů, kteří jsou jasnými kandidáty finanční oligarchie. U nich existuje vážné podezření, či zájem budou ve funkci prezidenta hájit. Zda občanů, nebo bohatých mecenášů jejich kampaní.

Prezidentské pravomoci neumožňují výrazný exekutivní či legislativní zásah. Avšak úřadu prezidenta si dodnes váží hodně občanů. Pokud by budoucí prezident využil této autority a pravidelně se vyjadřoval k „romskému tématu“, tak aby boural mnoho stereotypů

o romské menšině, mohl by značně přispět ke zlepšení současné tragické situace.

Jaromír Jermář

Senátor ČSSD, Praha.

Chcete přispívat na naše anketní a tematické stránky?

Ozvěte se na pecinkapavel@seznam.cz nebo rhangos@volny.cz

Tomáš Vandas

Předseda Dělnické strany sociální spravedlnosti reagoval jako první, a to asi za patnáct minut po odeslání otázek telefonicky z pevné linky

222 938 631, tedy z pražského bytu jeho matky:

„Vy ste Pečinka? Ty máš tu drzost se mě ptát, jestli jsem homosexuál?“

To ti garantuju, že se my dva osobně potkáme, ty dobytku. Ty budeš ještě kvičet jinak, na to se spolehni. To vyřídíme ještě jinak, ty hovado.“

Ladislav Jakl

Rozhodl jsem se proto, že pro lidi blízké mému uvažování tam až do té doby nikdo volitelný nebyl.

Co se týká problematického postavení většiny Romů? To je na knihu. Příčin je mnoho, jsou historické a hluboké. Ze všeho nejdřív je třeba přestat věřit na to, že toto problematické postavení lze změnit několika geniálními opatřeními. Je to problém, se kterým se budou potýkat ještě celé generace. Nápadů na jednotlivá zlepšení lze mít celou řadu, ale určitě mezi ně nepatří libivé výzvy krasoduchů. Jejich žvanění se nikdo nenají.

Například by se podle mne měla zásadně zjednodušit pracovní legislativa, to ale asi odbory budou vyskakovat. Je třeba umožnit práci i jednorázovou, na pár hodin, prostě takovou, jakou lidé odvyklí pravidelnému režimu zvládnou.

Nenutit podnikatele do byrokracie kolem úvazků, nezatěžovat je tak vysokou cenou práce, nevnuco-

vat jim tisíce předpisů, kvůli nimž si raději najmou agenturu s Ukrajinou než partu místních Cikánů, kteří se pak musejí dívat, jak chodník kope cizinec, když přitom oni by to zvládli také. Za velké zlo považují mnohaletou praxi zvláštních škol. V tom je už malý pokrok, ale to se nikdy nemělo stát.

Co se týká otázky, jaké praktické postupy bych poradili romským

národovcům a nacionalistům, kteří chtějí z rozmanitých odnoží a velkorodin Romů vybudovat jednotný romský národ, a co soudím o výsledcích aktivit Evropské unie jako byl např. projekt Evropského fóra Romů a travelerů, tak úplně přesně nevím, proč zrovna já takovou otázku dostávám.

Umělých sjednotitelů na náboženském, národním či jiném principu je dost v každé společnosti a žádný jiný recept proti nim není, než důraz na individuální svobody. Citovaný projekt EU neznám, ale nevěřím, že může znamenat něco jiného, než peníze vyhozené za to, že si někdo odfajfkne bohubílou aktivitu.

Dodal bych, že jsem adoptoval cikánské mimino a dvacet let ho vychovával, že jsem hrál s Cikány v kapele, že jsem dělal vedoucího na táboře cikánských teenagerů a že mě máte asi zařazeného ve špatné škatulce.

www.romea.cz – Romský informační portál

Jiří Dienstbier ml.

Kandidaturu na prezidenta jsem přijal, protože se domnívám, že je na čase, aby konečně došlo k zásadní proměně české politiky a k prosazení spravedlivějších poměrů ve společnosti. Současný prezident Klaus si z prezidentského úřadu udělal vlastní pódium a zneužívá ho čistě k propagaci vlastních, často extrémních názorů. Překračuje svoje ústavou dané pravomoci a zneužívá výsadní postavení, jež mu tato funkce dává. V zahraniční politice se chová jako nezávislý solitér a obecně konflikty na politické scéně spíše vyvolává, než aby se je snažil zažehnat. Prezidentský úřad má být podle mne chápán naopak jako služba, měl by být vykonáván neokázale a otevřeně. Prezident je povinen hájit zájmy všech občanů republiky, má být ve svých krocích nadstranický, uměřený, moderovat diskusi o zásadních společenských otázkách, uhlazovat konflikty. A hlavně – nesmí podlehnout pocitu vlastní nadřazenosti.

Co se týče problematického postavení Romů v české společnosti, mám za to, že prezident musí především aktivně vystupovat a moderovat otevřenou, korektní debatu, která se bude snažit pojmenovávat

problémy a hledat jejich řešení. Vzhledem k tomu, že zastupuje všechny občany země bez výjimky, není možné, aby se vyhýbal tématům nepříjemným a obtížným. A tak například ve chvíli, kdy se rozhoří podobný problém, jakého jsme byli loni svědky ve Šluknovském výběžku, hrozí nepokoje a ve společnosti se zvedá extrémní nálada, je na čelných představitelích státu, aby za pomoci své autority iniciovali uklidnění situace. To se vloni nestalo – a to byl jasný signál společnosti, že tyto extrémní postoje jsou akceptovatelné.

V první řadě mě potřeba říct, že problémy Romů v České republice jsou spíše otázkou sociální než etnickou. Vytváření tzv. vyloučených lokalit, kde dochází ke koncentraci sociálně znevýhodněných, nejen Romů, je selhání státu. Je chyba, že stát dovolil městům takto se zbavit problému a odsunout ho na okraj a že nepomohl obcím vytvořit podmínky pro dlouhodobé řešení situace. Dochází tím ke koncentraci problémů, které se stávají neřešitelnými – chronická nezaměstnanost, předluženost, lichva, nedostupnost kvalitního vzdělání pro děti apod.

K postupnému řešení vedoucímu ke změně nepříznivého stavu musí patřit decentralizování postižených lokalit a systematický program, který si bude klást za cíl zajištění terénní sociální práce, vzdělávání dětí, pomoc s uplatněním v práci, opatření proti lichvě. Nezbytným předpokladem řešení je i právní úprava a zajištění sociálního bydlení. Je potřeba Romy mnohem více zapojovat do řešení problémů, pomocí „pozitivní diskriminace“ zvyšovat např. počty romských asistentů, policistů a učitelů. Nejedná se o žádnou podporu „méně schopných“, právě naopak, je to prospěšné pro celou společnost. Ukázání co největšího počtu pozitivních případů Romů, kteří se dokázali společensky prosadit je zásadní z pohledu poskytnutí naděje a motivace ostatním.

K mému mladému věku: Naopak, můj věk je podle mne mojí velkou výhodou. Na rozdíl od některých jiných kandidátů jsem si nikdy nezadal s minulým režimem, nýbrž jsem proti němu aktivně bojoval a pomáhal jsem obnově svobodného a demokratického státu. Mám i dost politických zkušeností

Co si myslí kandidáti?

Začátkem příštího roku se v Česku uskuteční poprvé přímá volba prezidenta. Dosavadní zájemci o prezidentské křeslo dostali od Romano hangos několik anketních otázek: Pro každého byly dva dotazy stejné, další otázka navíc byla speciální vždy pro danou osobu s přihlédnutím k jejím názorům, minulosti a prioritám. Otázky viz níže, odpovědi tří kandidátů, kteří se ozvali jako první, následují.

RH v každém čísle zveřejní odpovědi dalších kandidátů.

Všichni kandidáti obdrželi otázku:

- 1) proč se rozhodli ucházet o post hlavy státu.
- 2) kde všude vidí příčiny problematického postavení většiny Romů a co by s tím chtěli, nejen v symbolické a deklaratorní rovině, dělat.

U **Jiřího Dienstbiera** mě navíc zajímalo, zdali si na funkci nepřipadá příliš mladý a jestli by šel do konfliktu i s některými lokálními politiky ČSSD, kteří se snaží zabránit odlivu dělnických voličů k pravicovým extremistům tak, že někdy částečně přebírají jejich pravicově populistickou rétoriku.

U **Jana Fischera**, v čem spatřuje příčiny tak protikladného vztahu ke vzdělání u velké části Židů a velké části Romů, a jak to změnit (u řady Romů) a zdali se někteří Izraelci nechovají k Palestincům tak jako někteří Češi k Romům.

U **Miloše Zemana**, jak by se mělo účinně zasahovat např. proti některým olašským mafiím, které využívají neproniknutelné rodinné struktury, a přitom policejní represí neuškodit těm neúčastným rodinným příslušníkům.

U **Klára Samkové**, zdali si o svém veřejném působení myslí, že spíše spojuje nebo rozděluje společnost.

U **Jiřího Karase**, co si myslí o romské magii, kouzlech, rituálech a zářikávání a jak by se k tomu měli stavět křesťanští kněží, kteří s Romy pracují. A dále, co soudí o vyhánění homosexuálů z některých romských velkorodin.

U **Táni Fischerové**, jaký recept má antroposofie a podobné duchovní nauky na praktickou politiku v sociálně vyčleněných lokalitách a ghetech.

U **Jany Bobošíkové** a **Ladislava Jakla**, jaké praktické postupy by poradili romským národovcům a nacionalistům, kteří chtějí z rozmanitých odnoží a velkorodin Romů vybudovat jednotný romský národ. A dál, co soudí o výsledcích aktivit Evropské unie jako byl např. projekt Evropského fóra Romů a travelerů.

U **Přemysla Sobotky**, **Karla Schwarzenberga**, **Zuzany Roithové** a **Vladimíra Dlouhého**, proč podle nich zůstávají Romové na okraji společnosti jak v diktaturách, tak demokraciích, v zemích komunistických i kapitalistických, muslimských i křesťanských, ať už kočují nebo jsou usazení, ať mluví některou variantou romštiny nebo se přizpůsobili domácímu jazyku (když přitom všichni shodně odmítáme rasisticko-biologické „vysvětlení“, že „to přece mají v genech“).

U **Petra Cibulky**, zdali když dokáže odhalit siderický kyvadélkem půjčeným od Slávka Popelky agenta StB, zdali siderický kyvadélkem odhalí i skrytého neonacistu či homosexuála.

U **Tomáše Vandase**, zdali je neonacista a homosexuál. (Na homosexualitu, která mi u několika mých známých nevádí, se ptám Tomáše Vandase proto, že ho skoro nikdo nikdy neviděl s žádnou ženou a údajně bydlí pořád u maminky).

(pp)

– před listopadem 1989 jsem byl činný v nezávislém studentském hnutí, v době těsně po listopadu 1989 jsem se stal poslancem Federálního shromáždění a pak jsem se snažil sbírat zkušenosti i mimo politiku jako advokát. Jako kandidát na primátora jsem, doufám, ukázal, že ctím sliby voličům a neuhnu, ani když to pro mě může mít nepříznivé důsledky. Momentálně se pak naplno věnuji své funkci senátora a místopředsedy ČSSD. Za léta strávená v advokacii jsem vděčný, díky své profesi nejsem svou existencí závislý na politice a mohu si dovolit prosazovat své názory zcela otevřeně a naplno, na rozdíl od jiných politiků, kteří vše podržují přejití v politické funkci.

Myslím, že jsem dokázal již několikrát, že se v zásadních věcech nebojím jít do sporu s nikým, ani se svými vlastními spolustraníky. Za všechno bych zmínil situaci, která vznikla po komunálních volbách v Praze před dvěma lety. Tehdy jsem šel jako volební lídr a kandidát na primátora do konfliktu s lidmi z pražské ČSSD, neboť jsem nesouhlasil s jimi prosazovanou společnou vládou s ODS

a s pokračováním korupčního vládnutí v Praze. Přestože mi v danou chvíli hrozilo ukončení mé politické kariéry, odmítl jsem tuto variantu, neboť jsem považoval za nepřijatelné jednat v rozporu se slibem, který jsem dal před volbami našim voličům, a umožnit pokračování zlodějny, kterou byla Praha promořená.

A stejně bych postupoval i kdykoli v budoucnosti – vždy bych hájil zájmy všech slušných občanů a nikdy bych se neznepronevěřil svým vlastním ideálům a zásadám. Patří k nim i neústupnost vůči extrémismu a porušování lidských práv.

co na to naši čtenáři?

Odkaz na Romano hangos jsem pověsila na svůj fejs. Tak uvidíme. A nic si z toho nedělejte, šéfredaktore, jak vám tam nadávali někteří čtenáři v předchozích číslech, že propadujete ty děvčice. Pro ty holky mají ty články velkou hodnotu.

Klára Samková, Praha.

Vážený přítelé z Romano hangos, dovoluji si vám zaslat skutečný příběh od nás z Rokycan. Doufám, že se vám hodí do vaší koncepce a že brzy vyjde ve vašich (našich) novinách. Psal jsem vám už před časem článek o našem vysokoškolákovi Dušanovi ze Sokolova, bohužel jste ho ještě neotiskli. Je to škoda, že tak dobré příklady necháváte ležet a fotky jedné dívčiny zaplní skoro celé noviny, jakoby RH byly módní časopis. A přitom všichni víme, jak majoritní společnost je proti nám zaujatá, a jak kladných příkladů je velice málo, a ostatní noviny o ně vůbec nestojí. Je zajímavé, kde co Cikáni ukradli nebo koho zbili, o tom píší všechny noviny, aby se zvýšil prodej, o televizi už nemluvím vůbec. Ta se v tom vyžívá. Děkuji a zdravím. (Pozn.: *Giňovi texty už vyšly a další jsou přichystané, ale čekaly vzhledem k rozsahu a místu, které zaberou, až na letní prostornější dvojčísla RH*).

Andrej Giňa, Rokycany.

Vážený pane Pečíňko, děkuji za letní čísla RH. Kauza v ostavském ghetu má zajímavý průběh, naopak mě zklamal závěr kauzy Tanvald/Desná. Jinak vydala jsem sbírku Rosa na ostří, která na festu Literární Vysočina získala 1. místo za poezii. Nyní se blíží 171. výročí mistrova narození a doufám, že budu mít možnost téma prezentovat veřejnosti. Protože mistr Antonín Dvořák proslavil své Cigánské melodie na celém světě, věnovala jsem řadu veršů i této melodice. Přeji šťastnou sezonu vám i vašim čtenářům!

Jarmila Hannah Čermáková, Praha.

Každý sám za sebe

V poslední době si hodně lidí, zvláště gádžové, stěžují na Romy. Neustále nějaké fyzické konflikty a projevuje se čím dál větší nenávist a lhostejnost. V některých případech se ani nedivím. Ano, je hodně nepřízpusobivých, kteří mají svá vlastní pravidla, a to, jestli zapadnou mezi normální bezproblémové obyvatelstvo, je vůbec nezajímá. Takové lidi bez morálky a slušného chování odsuzuji i já. Ale pozor, nejen Romy, ale všechny, kteří se neumějí chovat, a to bez rozdílu barvy pleti. Člověk, který to má v hlavě v pořádku, by měl vědět, že důležité je, KDO jaký zločin spáchal a ne, jakou měl barvu pleti. To je přece úplně jedno. Každý člověk je originál a na tomto světě je sám za sebe. Romové tu nejsou všichni za jednoho, ale každý sám za sebe. Pokud něco spácháš, budeš za to potrestáný ty a ne celá tvoje rasa! Já jsem já, je jedno jestli Romka nebo Maďarka... „*Dřív, než budeš soudit moje žití, / obuj si moje boty a přejdi moji cestu, přejdi moji minulost, / pociť moje slzy, zažij moji bolest, radost, / přejdi roky, které jsem přešla já, zakopni o každý kámen / o který jsem zakopla já, za každým vstaň a běž dál, / tak jako já.*

A až potom můžeš soudit moje chování / a tvrd', že všechny Romy znáš. “

Andrea Bušalová

Díky za pomoc potřebným

Společenství Romů na Moravě děkuje za charitativní počín Jiřímu Kolkoví, městskému policistovi, a Daně Šarköziové-Teinizer, romské aktivistce. Oba nezištně dlouhodobě pracovali na sbírce ošacení pro sociálně slabé občany. Oděvy byly převezeny do poradny SRNM na Bratislavské ulici v Brně, za převoz děkujeme organizaci Romodrom. Materiální pomoc se dostala mezi Romy, kteří využívají sociální službu v poradně, především mezi rodiny s dětmi.

Margita Rácová

Terénní sociální pracovnice Společenství Romů na Moravě, Brno.

Martina Balogová: Na Pražské konzervatoři učím ráda

Léto se tentokrát vydařilo, a nás zajímalo, jak ho prožila zpěvačka Martina Balogová.

Takže: Jak sis užila prázdnin? S kým jsi trávil dovolenou?

Prázdniny jako takové jsem prožila se svým synkem. Jezdili jsme na různé výlety. Určitě bych ale ještě chtěla navštívit sladkou Francii a její krásná města, ale to se ještě uvidí.

Co si myslíš o rasismu? Je opravdu tak všudypřítomný, jak tvrdí čeští Romové?

Rasismus je opravdu nehezku stránkou české společnosti, někdy toho mám už dost. Ale jindy si zas říkám, že někteří lidé si za to můžou sami.

Několik let jsi žila v Německu. Kde se ti líp žilo? A co rasismus v Německu? Je tam tak často vidět a cítit jako v ČR?

Ano, žila jsem v Německu, bylo to krásné období mého života, pracovala jsem tam, zpívala... Byla tam dobrá práce, když to člověk bere profesionálně. Ale můžu říct, že s rasismem jsem se tam nesetkala. Dokázala bych tam žít, moc se mi tam líbí.

Být šťastný člověk – co to pro tebe znamená? Někomu stačí ke štěstí málo, někomu nepostačí celý život, aby byl šťastný. Jak jsi na

Jaké titulky či reportáže jsou nejzajímavější? No přece Romové ukradli, Romové utloukli, Romové přepadli... Ale je to vždy pravda?

Kolik jen lživých informací o Romech bylo zveřejněno v nedávné době.

Václav Prokůpek... Kdo to je a co má společného s romskou otázkou? Připomeneme si to jistě titulkem z 9. února 2012 „Romové založili stranu, pokladník jim zmizel s penězi“.

Tuto informaci brala média jako velkou senzaci a velmi rychle se rozšířila. Tento titulek samozřejmě nechyběl na internetu, v hlavních večerních zprávách a také v denících, jako Deník.cz, Parlamentní listy.cz a mnoho dalších. Zmiňovaný Václav Prokůpek vyšel s touto informací jako první, ostatní jen kopírovali.

Avšak jednalo se o lživou informaci a nikdo se neobtěžoval zjistit, zda se věc zakládá na pravdě. Důležité bylo jen to, aby nikomu tato zpráva neunikla. Zpráva o tom, že si Romové založili politickou stranu a ještě dříve, než mohla začít fungovat, se rozkradly peníze, nemohla přijít vnivěč. Avšak žádná politická strana v Ústí nad Labem se nevznikla, žádný pokladník nebyl, tudíž se žádné peníze nemohly ztratit. Šlo o pouhou lež.

Václav Prokůpek je velmi šikovný lhář, dokázal obelhat také vedení Univerzity Jana Amose Komenského v Praze, které ho přijalo na katedru mediálních studií. Mezi své povolání uváděl: překladatel, sportovní reportér, komentátor, mediální a ekonomický poradce, novinář, národohospodář, člen akademické ho senátu, ochranář zvířat, mluvčí,

politik, šachista a vystudoval několik vysokých škol.

Odhalení Prokůpka se konalo 7. května 2012 v pořadu Reportéři ČT, kde byl Václav Prokůpek demaskován veřejně jako podvodník. Parlamentní listy vydaly za tuto lživou informaci omluvu. Nicméně Romové byli 4 měsíce lidem pro smích. Neoprávněně.

Není to však jediný případ z nedávné doby, kdy byli Romové označeni jako viníci. Každý zná případ jak „Romové brutálně zbili chlapce (15): Nedal jim cigaretu, přišel o ledvinu“. Tento případ velmi rozbouril lid. Demonstrovalo se. Romové byli opět postaveni do nepříznivé situace, byli vystaveni urážkám a potupě. Neoprávněně. Zase lež.

Nechceme zde rozebírat proč se chlapec rozhodl označit Romy za viníky jeho zranění. Přece jen to byl patnáctiletý chlapec a snad se naučil, že lež je taky velmi nebezpečná. Jeho lež vyvolala další vlnu nenávisti a nepokojů. Spíše se ale pozastavíme nad tím, proč média vypouští informace, o kterých si nejsou jistá, zda jsou pravdivé. Je to velmi neetické a nemorální, zvláště pro Romy, kdy za špatný čin jednotlivce pykají všichni.

Poté, kdy chlapec uvedl, že lhal a obvinil Romy jen ze strachu z matky, nám spadl kámen ze srdce, i když nebyl tak těžký, protože již na začátku se spekulovalo o tom, že se jedná alespoň o zkreslenou situaci.

Jiný případ, taktéž odvyšlán v televizních novinách, kdy „Tři Romové napadli dívku, pořežali ji a vyžadovali peníze a jídlo“, byl opět smyšlený. Později se dívka přiznala, že se pořežala sama. Ovšem titulky o tomto případu jsou na internetu stále k dispozici a pokud člověk nezkoumá, věří tomu, že se to opravdu stalo. „Romové zbili chlapce z Olomouce.“ Taktéž lež. Za poslední dobu bylo nejméně osm případů, kdy byli Romové obviněni za napadení, které se nezakládalo na pravdě.

Média jsou zdrojem důležitých informací. Co se týče romského obyvatelstva, dozvíme se snad o všem. Ano, řada Romů páchá trestnou činnost, krade, přepadá, to nikdo nepopírá. Vraťme se však

tom ty? V čem spočívá tvé štěstí? Být šťastný? No, to není samozřejmě těžká otázka, ale těžké je to, aby člověk věděl, jak bude šťastný a jestli to je tak správně. Já jsem šťastná za to, co mám. Nejsem náročný člověk, miluji svého synka a můžu říct, že mám kolem sebe pár přátel, které mám ráda a vážím si jich. Buď máte v životě štěstí nebo ne.

Jako úspěšná zpěvačka máš určitě spoustu nabídek. Kde tě můžou fanoušci v brzké době slyšet zpívat?

Nabídek je docela dost. Jezdím různě po klubech, po České republice. Nejbližší vystoupení budu mít v Novém Jičíně začátkem září.

Chystáš pro své fanoušky nějaké novinky? Nové CD nebo nové písně, žánry?

Natáčím druhou desku na kterou se sama moc těším, protože na ní spo-

k médiím. Vrtá mi hlavou, zda je tak důležité, aby se v hlavních večerních zprávách uvádělo, že se Romové poprali v hospodě? Nebo „Romové se prali s úředníky“? Rvačky Romů v hospodě jsou běžnou záležitostí. Je to ta horší stránka jejich temperamentu. Bylo tomu tak odjakživa. Dále, kolik bychom napočítali rvaček v hospodě za jeden den? Souhlasíte určitě s tím, že určitě mnohem více, než tu jednu, ve které figurovali Romové. Ale ono „Češi se poprali v hospodě“ už asi nezní tak lákavě. Podobný případ, kdy se rozebíralo napadení nezletilých chlapců, byl taktéž odvyšlán v televizních novinách. Ano, tato skutečnost se zakládá na pravdě, školáci byli natáčeni mobilním telefonem při rvačce. Bylo jim 12, 13 let. Pokládám to však za běžnou záležitost mezi školáky. Je v tom tak velký rozdíl, když se mezi sebou poperou spolužáci „bílí“ nebo „černí“? V tomto případě bylo dokonce řečeno dětským psychologem, že motivem nebyl v žádném případě rasový podklad. Proč to tedy muselo být odvyšláno v hlavních televizních novinách? Jiné dětské rvačky se tolik neprobírají a je jich také početně, jsou na denním pořádku.

„Romové zaútočili na sociální pracovníci“. Na sociální pracovníky útočí slovně i fyzicky mnoho lidí, nejenom Romové, protože nejsou spokojeni se systémem, který v této republice funguje. Pokud je sociální pracovnice navíc nepřijemná, někdy si o to skoro říká. Není to správné, nedělá se to, je to trestné jednání, ale zase zde figurují pouze Romové.

Přijde mi to jako hon na Romy. Všechno zveličtí, všechny informovat, co se týče Romů, hned s tím na titulní stranu, protože to jde na dračku. Je to k zoufání. Nevedou tedy média protiromskou kampaň?

Případy jako byl mačetový útok nebo jiné, těžké ublížení na zdraví (které se zakládá na pravdě), patří do médií. Každý trestný čin má být spravedlivě potrestán. Jen je zbytečné a urážlivé, že se doslova pítvají malé, běžné případy v médiích, kde byl očekávala opravdu důležitá, ale především pravdivá, ověřená informace. **Lajla Žigová**

lupracuju se dvěma úžasnými lidmi, kteří jsou srdcem muzikanti. Jde o Tomáše Kača a Ondřeje Brzobohatého. Těm dvěma jsem zavázána. Prostě úžasní lidé. Cením si toho. Žánrově to bude spíše, no, jak to říct, popbaladové i trochu funkymusic. Myslím, že to bude super deska. Moc se na ni těším...

Od září tě opět čeká práce, výuka zpěvu na pražské konzervatoři. Těšíš se?

Ano, od září budu opět učit na Pražské konzervatoři. No popravdě mi to už chybí. Mám tu práci ráda. Někdy to je s těmi studenty těžké, ale beru to tak, jak to je. Ovšem respekt určitě mají. Snažím se jim dávat songy na míru. Každému to, co pasuje, pak už je na nich jak se to naučí. Mám k tomu připomínky, když se mi to nelíbí. Ale jako profesorka to musím dělat. Ale jinak jsou zlatí. **Ptala se Andrea Bušalová**

Anežka Miková: Spojme český rozum a cikánské srdce

Dokončení ze str. 1

puberta a hlavně rozum, který obě dvě strany usměrnil a sblížil. Učitelé nám ale nikdy nekřivdili, vždycky dokázali řešit situaci kladně. Měla jsem pak už jen normální školní starosti, nejvíc mě bavily jazyky a informatika“.

Po základce pak přišla Střední průmyslová škola v Královském Poříčí, tu ale nakonec Anežka přerušila kvůli stěhování, od té doby pracuje až doteď v automobilce.

Moc času na záliby ale Anežce teď nezbývá. „Dělám osm až dvanáct, někdy šestnáct hodin denně, a veškerý volný čas věnuju své sedmileté dcerce Darince“, říká Romka, která by se spíš než do automobilky hodila do solidního fotoateliéru.

Co se týká muziky, poslouchá nejrozličnější hudební i taneční styly. Na romské hudbě oceňuje Anežka víru v boha, líbí se jí čardáše, halgáty, jazz a pop. Líbí se jí hlavně takové rytmy, které „dokážou zvednout ze židle“, nebo které člověka donutí přemýšlet: „V romské hudbě najdete city, radost i slzy, spoustu emocí. Tohle všechno a ještě mnohem víc si opravdu poslechnete jen v romských písních. Co se týče neromských stylů, tam se mi líbí pop, funky a dance, teda spíše taneční záležitosti. Podle druhých je prý ovládám velice dobře.“

Taneční styly Anežka ráda vyzkouší v praxi, když se jí naskytne volno a ona může s přítelem a společnými kamarády vyrazit na diskotéku nebo na romské zábavy, pořádané jejím strýcem v okolí Berouna. Zúročuje zde kromě svého po-

hybového nadání i to, co se naučila v dětském romském kroužku v Lokti: „Chodilo nás tam asi 20 romských dětí. Vystupovali jsme po okolí, byla to zábava, ale časem jsme se rozpadly. Ne každý z členů chtěl v patnácti pořád natřásat dlouhou sukni a tleskat si do rytmu.“

V roce 2010 Anežka poprvé navštívila romský festival Khamoro v Praze. „Fakt to bylo velké,“ svěřuje se. „S přáteli a sestrami jsme si zatančily a poslechl si romské soubory a skupiny z celého světa. Krátce před tím festivalem jsem navštívila divadelní soubor, čekala jsem že mě nuda pohltí, ale k mému překvapení to bylo nečekaně zajímavé. Jednalo se o operu, a zpívalo se k mému údivu v romštině. Prostě nezapomenutelný zážitek.“

Hlavním cílem Anežky je ale v současnosti udržet si pracovní místo: „Práce je v dnešní době klenot, a taky důležitá jistota, jak dát své dceři to první i poslední. Zaměstnání už jsem vystřídala víc. V osmnácti jsem dělala skladnice, pak operátora ve výrobě v jednom podniku, dál v hypermarketu pokladní a nakonec kontrolorku kvality až dodnes.“

Do minulosti se ale ohlíží i za barvitějšími zážitky a končinami, než je pracovní hala. „Se svou dcerou Darinou jsme rok bydlely v Margate ve Velké Británii u moře, bylo tam krásně, ale doma je přece jenom doma“, říká.

Z cizích zemí by se ráda ještě podívala do Portorika, které ji pro ni zvláštní lákavou zemí.

Svým image Anežka už zaujala

pár fotografů, ale ne vždycky z toho byla šťastná: „Přes kamaráda jsem dostala nabídku nafotit pár snímků pro na natáčení filmu v Praze, ale prohloupila jsem a nenafotila nic a vyčítám si to. Ty další nabídky, které přicházely, byly jiného typu a ty jsem vždycky odmítla.“

Kdyby si tahle moderní Romka měla vybrat mezi českým a romským prostředím, volila by raději to první.

„Popravdě řečeno, vyhovuje mi spíš české prostředí. Dokud jsem byla v tom romském, tam to vždycky stálo na jednom stejném místě a nepohnulo se to ani o milimetr. Z romských tradic bych ráda aby se uchovalo to pozitivní ze starších generací, to co se nově vytváří mezi Romy se mi moc nezamlouvá“, říká Romka z Královského Poříčí.

Postavení ženy v romském a neromském prostředí vnímá jako rozdílné.

Podle ní „žena má v romské rodině svůj daný řád, v české ne. Romské ženě je vlastní starat se řádně o svou rodinu, pevná pravidla určují že rodina nesmí pocítit hlad, přednější jsou děti a potom muž, většina romských žen je věrná. U českých žen pravidla nehrají žádnou roli, co si česká žena umíní, tak se i chová“.

Anežka by ráda, aby české většina změnila svoje dosavadní mínění, že každý Rom je špatný Rom: „Společnost by měla dát šanci těm mezi námi, co si zaslouží pomoc, prostě abychom měli možnost dobře žít. Ale tahle doba je zlá“.

Názor na Romy má tahle žena z pomezí obou světů částečně kritický: „Rom je tvrdohlavý člověk, který si prosadí svou pravdu, a zvlášť když přemýšlí svou starou romskou mentalitou. A pak to všechno vypadá, jak to vypadá.“

Jména romských i neromských osobností, které by nějak skutečně a zásadně napomohly změnit život Romů k lepšímu, vylovit z paměti tahle průbojná Romka skoro nemůže: „Žádné takové neznám. A je mi to skutečně líto.“

Se čtenáři se Anežka Miková loučí doporučením: „Prostě český rozum a cigánské srdce. Dejme to dohromady, a Česká republika by jen kvetla soužitím mezi Romy a Čechy.“ **Ptal se Pavel Pečínka**

Pal o Rom, so geŭa andre luma

Kaj has, kaj nahas, guleja, bachtaleja, the mek Devla čačēja, has jekh Rom. Ole Romes has ajci čhave, keci pro űebos čerčeűa, the mek o jekh buter. Sar savore Roma, the jov has čoro, hoj čorederes manuűes phares varekaj arakhl'alas.

Jekhtar beűenas savore khere a uűarnas pro chaben. E roműi kerlas gomboda űutle thudeha a kija pekelas marik'la. Masovar paű oda vakerlas, aűe adad'ives has smutno, sar te ul'ahas late o muj zaphandlo. „*Ta so tuha,*“ diűa pes angl'al o rom, „*masovar hin tut pherdo dumi a adad'ives mek aűi o muj naphundrad'al. Ačhi'la pes vareso?*“ „*Kada chabenoro, so akana tavav, oda ehin savoro, so amen hin andro kher. Naarakheha adaj űikhaj aűi kruűinka. Tajsa imar nachana űič.*“ „*Se avka sam pre oda maj furt. Sig tosara dűava andro gav a bizutnones vareso anava.*“ Sar o rom phend'a, avka ker'da. Pophirla calo gav, aűe űisavi but'űi nastrad'l'a. Pre odi bibacht, űikaske űič nakampelas. Aű andro ostatno kher les dine te vičhivkerel o genajos andal e staűa. Vaű oda les dine phuvale, čepo aro, the balevas. „*Naačhel űič, mri kedveűno űukar roműi,*“ phend'a o rom la roműake, „*čak te dűal andre luma. Avres adaj savore zamereha bokhatar, te naanava varesave love.*“ Sar phend'a, avka ker'da. Pre aver d'ives pes vidiűa andre luma. E roműi leha geűa dűi pre agor gaves-te. „*Te tut naela bacht, ta maj av khere a merkin pre peste. So amen keraha, te pes tuha vareso ačhela.*“ Pal kada pes roviűnaha rozgele.

Avka o rom dűalas ta dűalas, gav gavestar, foros forostar, aűe e bacht sar angla leste pes garud'ahas. Na a na pes űikhaj te chudel. űisavi but'űi aűi sogal'űsagos nastrad'l'a. Phirlas pal o tarhi, pal o karčmi. Odoj peske zarodelas varesave lovore pro chaben. Andro karčmi čhingerlas o kaűta, pratinlas. Kavka oda has sako d'ives. Savorestar imar has zuűimen. „*No, so adaj phirava gav gavestar, foros forostar a űič olestar.*“ Avka, loű na loű, mukhl'a pes khere. Dűalas ta dűalas, mindig naav'l'a pre baro kriűno drom maj paű o veű. O rom has zuűimen the bokhalo, hoj čal'ahas nadűanav so. Pre odi bacht, has odoy bari phabaűin. Čhinger'da peske vajkeci phaba a maj leske has feder. Beűta peske tel o nekbareder rukh a zasut'a.

Ko dűanel, keci sovlas, aű jekhvarestar les uűta'da varesavi duma. Rozdikhl'a pes, aűe űikas nadikhl'a. Pal'is zadikhl'a upre a diűa avri o jakha. Upral leste peske vakernas duj čirikle. „*Ta kaj salas a so dikhl'al?*“ phuč'la eűebno čiriklo avrestar. „*Pregel'om ochto phuva, ochto bare leűa. űtar princi ile peske roműijen. Jekh princezna ila peske ajse čepo pridilines princos, aűe igen barvales. Lengeri phuv hiűi igen bari the barvali. A kada kral'is, so leskeri čhaj peske les il'a, hino prekal lende čoringar. Avres nadikhl'om űič. A sar doper'al tu?*“ phuč'la o čiriklo, so akana vakerlas.

„*Me pregel'om eűa phuva, eűa bare leűa a but bare hed'i. Andre tri-to phuv adarig le kral'is the la kral'ovna ehin ajűi rikoűo čhaj, hoj latar sako daral. Sakoneske rakinel, calo d'ives vičinel. Nadočirla geűa andre kuchűa a rozčhivker'da lenge odoy o grati a rozčhid'a paűi. Pre aver d'ives geűa andre bar a rozphird'a odoy sa kvitki. Dičhol, sar te*

lake prechut'il'ahas. Sako latar daral a o kral'is the e kral'ovna imar nadűanen, so laha te kerel. Hine latar sa bibachtale. Andre aver phuv adarig igen nasval'il'a o princos. O kral'is vičind'a nekfederen doch-toren pal calo luma, aűe űiko nadűanelas, sar les te visast'arel. O princos, sar dičhol, hino nasvalo pre buke. Chasal, aű čhungerel rat. Dűal čeporo a imar naűtik phurdel, tel o jakha naűl'ol.“

„*No, a so pes delas te kerel kola rikoűaha princeznaha the kole čoreha princoha?*“ phuč'la o aver čiriklo. „*Lake űutinlas, te la vareko čorlas a lelas la dur manuűendar, hoj te peske muűinlas te kerel sa korkori. A te pes arakhelas ajso, hoj la te nadel smirom a furt la te tradel andre but'i. Aűe ko čorla kajse benges? Aver rada ehin, hoj te dűal so neksigeder romeste, a oda rom hoj la te pricirdel.*“

„*A sar pes delas te űutinel le princoske, vakerel pes, hoj hino lačhe jilleskero,*“ phend'a oka čiriklo. „*Me somas andre aver phuv, odoy has kavka nasval'i e princezna. Aűi o nekbareder dochtora nadűanenenas, so laha te kerel. Imar čak sako uűarlas, kana e čhaj merla. Pre odi bacht pes e kral'ovna dodűanla pal e phuri Blaűkaraűa. Oda ehin roműi, so dűanel savore draba a dűanel len-dar te kerel teji. E kral'ovna mind'ar geűa pal late a pomang'l'a la, hoj te avel pre čhaj te dikhel. E Blaűkaraűa ehas igen lačhi the udűan'li roműi. Beűta la kral'ovnaha andre hentova a il'a peha o draba. Andro dis o kral'is naűtik douűard'a, kana avla e kral'ovna la roműaha. E phuri Blaűkaraűa la čha obdikhl'a a pre űund'a a pal'is phend'a: „*Zijand, hoj vaű mange naav'l'an sigeder. Keraha savoro, so birinas, hoj savoro miűte te doperel.*“ Maj parančol'ind'a, hoj te kisitinen a te oranden jekh čaro purum, te rozčhingeren la pre platki a te anen andro na igen űilalo paűi namočimen lepeda. O kral'is the e kral'ovna čak dikhenas, aűe karnas sa, so e roműi phend'a. E roműi rozthod'a e purum pro lepeda a zapaťard'a laha la čha. Mek la diűa te pijel zoralo purumakero tejos a pre rat la delas aver tejos, hoj miűte te sovel. Kada kerlas e roműi calo kurko. Jekhe kurkeha imar dičholas, hoj la čhake feder a tel jekh čhon e čhaj sa visast'il'a. O kral'is the e kral'ovna nadűanle, sar la roműake te pal'ikerel. Denas la love, somnakaj a nadűanav so aver. Prevakernas la, hoj te ačhel lenca pro dis. Aűe joj nakamelas űič, kamelas khere andre peske-ro kheroro. Avka la e kral'ovna i'gend'a khere. Akorestar la i'kieren sar peskera da, phiren odoy pal late a vičinen la furt andro dis. Hoj te visast'ol o princos, ta musaj so neksigeder te dűal pal e baba, phend'a o eűebno čiriklo.*

„*A so dikhl'al aver?*“ „*Andre aver phuv adarig pes o kral'a furt maűkar peste maren. O kral'is andal oki phuv hino igen paťangutno, ko so phenel, sakoneske paťal. Leskero nekbareder general'is leha kerel, so kamel. Jov leske navakerlas, hoj o kral'is, leskero susedas, bičhavkerel peskere slugadűen andre leskeri phuv a jon odoy murdarkerel le manuűen, čoren the sa phageren. No, a o kral'is bičhavel odoy le slugadűen, hoj te keren odoy poriadkos. A o slugadűa demen andre oki phuv a keren oda, so vakerlas o general'is. Ta pal peste sthovel*

sa pre oka kral'is, jov hino koda, so pes kamel furt te marel a te rabinel. Kada kerel maj sako jepaű berű. A o kral'is les vaű kada mek aűarel.“ „*A oda nane űiko, hoj le kral'iske te phenel, savo hino koda general'is rikono a hoj sar hjaba angla leste maren o manuűa? Oda pes naarakhl'a űiko, hoj les te chudel?*“ O Rom čak űunlas. Pal'is o čiriklo zadikhl'a tele: „*Naűtik buter vakeras, bo nasam adaj korkore. Berűeha pes adaj zdűaha a povakeraha peske.*“ Pal kale lava naűl'ile, sar te andre phuv prepeľahas. O rom ačhi'la sar kaűt. Aűe pal'is sar te leske vareko phend'ahas: Muűines vareso te kerel. Naűtik mukhes te merel ajci nipen angle jekh manuű, so pes nadro mariben the murdaripen vidűivel. A pal o princos aűi navakerav. Muűines so neksigeder te arakhel la roműa, la phura Blaűkaraűa. Čak joj les űaj visast'arel. Le romeske sar te aű akana dogeľahas, so űund'a a so kempel te kerel. La princeznaha mi peske keren, so kamen. Sar la viľikerde, ajűi hiűi, phend'a peske. Me pes so neksigeder muűinav te dochudel ki o kral'is a te phenel leske pal o general'is, a odarig ki e phuri Blaűkaraűa. Pal kada pes skid'l'a a vidiűa pes andre aver phuv.

Dűala ta dűalas, mindig naav'l'a andro baro veű. Odoj maj pro agor has cikno kheroro. Talam odoy stradava vareso te chal, phend'a peske a geűa andre. Bokhalo has, the zuűimen, hoj čak bodaj phirlas. O kher has phundrado a čučo. Has odoy čak duj hed'i, skamind zmardo desken-dar, duj lavki pro beűiben, the űparheta. O rom pes rozdikhelas, či odoy nane varesavo chaben, aűe naarakhl'a űič. Avka peske beűta pro had'os a zasut'a. Naľiker'da but a dűalas leske suno, hoj av'l'a andro dis ki e kral'ovna, so lakero čhavo has nasvalo. O rom lake sa rozphen-d'a, so kempel te kerel a kaj so neksigeder te arakhel la phura Blaűkaraűa. „*Te sa miűte doperla a o princos visast'ola, chudeha sa, so ča kameha. Aveha ki amende andro dis a presikhaveha pes kale lovenca,*“ phend'a e kral'ovna a tho'da leske andro vast duj somnakune dukati. O rom tosara uűt'il'a a andro vast les has duj somnakune dukati. Ta oda me čačes vakeravas la kral'ovnaha. Čak te delas o Del, hoj te doavel e roműi sigo a o čhavo te visast'ol. Pal kada uűt'il'a a dikhel, pre űparheta has e piri. Sar oda? Rat'i adaj nahas űič a akana kaj pes adaj iľa? Geľa te dikhel, so andre hin. Has odoy zumin a pro skamind o maro the roj. O rom čali'la a vidiűa pes ko kral'is andre aver phuv. Dűalas ta dűalas, aű doav'l'a andre baro foros.

Oda foros sar te ul'ahas mulo, sa has čučo. űikhaj nadikhl'alas aűi dűid'i vod'i. O rom čak dikhelas. Dűava andre karčma, phend'a peske, odoy man bizutnones dodűanava bu-

ter. Andre karčma beűenas ča o phure murűa the dűuvľija. O terne murűa sar te naűl'ilahas. „*Ta so pes adaj ačhi'la,*“ phuč'la le karčmaristar, „*o foros čučo, sar te elas viűulado, a űikhaj nadikhl'om jekhe terne manuűes. Soske san savore ajse smutna?*“ „*Dičhol, hoj sal igen dural, te nadűanes űič pal amaro trapiűagos. Amaro susedas o kral'is buterval demel pre amari phuv. Čoren the virabinen sa, so lačho. Paű oda murdarkeren sa, pre soste aven. Čorkeren the o terne dűuvľija. Amare slugadűa imar nabirinen pes lenca furt marel. Amari phuv hiűi but cikneder a jon bičhaven andro mariben but buter slugadűen. Avka pes ačhel, hoj prekhelas o mariben a jon peske adaj pal'is keren, so kamen.*“ „*Mange kampelas pes so neksigeder te dochudel kija tumaro kral'is. Talam dűanav, so te kerel, hoj kada dűungipen te preačhel.*“ Sar o karčmaris űund'a, so o Rom vakerel, sar te andre leste viľind'ahas. Maj leske and'a te chal a te pijel a chud'l'a lestar te phučkerel, so te kerel. „*űun, karčmarina, kada so te kerel, űaj phenav čak le kral'iske, űikaske avreske. Aűe ma dara, nabisterava leske te phenel the pal tute.*“

Mek oda d'ives geľa andro dis pal o kral'is. Kajčak sar avres, andre les namukhle, aűe o Rom pes nadiűa a vičind'a peske o nekbareder inaűis. Jov les il'a ko kral'is. O rom leske sa rozphen-d'a, sar oda ehin le general'iha a sar oka kral'is leske savoro paťal. O kral'is čak űunelas. No, uűar, phend'a peske angla peste, buterval kada imar nakerla. „*Te sa miűte doperla, ta pes tuke barvales opoťinava. Dűi adig, le ajűi cikűi simad'i,*“ a diűa le romeske jekh gonoro somnakune dukati. O Rom leske űukares pal'iker'da a vidiűa pes andre oki phuv pal o nasvalo princos.

Maűkar oda o kral'is bičhad'a peskeren deűe slugadűen pal o general'is. Chudle les andro soviben, sphandle les a iľe khere. Hoj te nakerel vika, čhide pre leste o gono a pekle leha andre hentova sar koter kaűteha. Le dromeha igen čhivkerlas, ta leske vajkeci prithode a maj has čit. Andro dis leha pekle andre bertena. Pre aver d'ives av'l'a pal leste o kral'is le nekbareder sudcaha the mek avre sudcenca. „*Ta oda tu, so kavka űičinehas amari phuv. Akana amenge pheneha űuűo čačipen, soske kada kerehas.*“ Aűe le general'iste sar te ul'ahas o muj zaphandlo, naphend'a aűi lav. „*Ta tu navakereha, sar kames,*“ phend'a o kral'is, „*thoven les pre dereűis a prithoven leske pend'a rani le korbačiha.*“ O general'is sar te len naűund'ahas, aűe sar les precird'l'a o katos le korbačiha, maj chud'l'a te vakerel. Phend'a pre peste sa. Sar chochavelas peskere kral'iske, hoj leskero susedas o kral'is preperkerel lengeri phuv, hoj o slugadűa odoy rabinen, čoren, murdarkeren le manuűen. „*Soske kada kerehas?*“ phuč'la lestar o kral'is. „*Kamavas te sikhavel, savo som lačho general'is, aűe sar dikhavas, hoj mire slugadűa vikhelen, mange kada kerlas igen miűtes. űunavas, savi man hin zor, hoj űaj parančol'ina kajci slugadűenge a hoj man űunel the o kral'is a kerel oda, so kamav.*“ Kada savoro, so phend'a, o nekbareder sudcas irind'a a diűa leske te podpisinel. Sar avres, eűeb nakamelas, aűe sar les o katos precird'l'a le korbačiha, maj podirind'a.

„*Oda hin tut vaű kola, so hjaba angla tute mule,*“ phend'a o kral'is.

Pre aver d'ives bičhad'a o kral'is duje peskere nekbaredere radcen, hoj te len e kopia le ľilestar, so spisind'a o nekbareder sudcas a podirind'a o general'is, a te den la okle kral'iske. Andre aver phuv imar le ganeral'is rodenas, aűe űiko nadűanelas, so pes leha ačhi'las a kaj hino. Igen pes čudal'inlas oka kral'is, sar pal leste o nekbareder inaűa le susedastar avle. Sa leske phende, so o general'is vakerlas, sar leske chochavlas a keci talam ezera manuűa hjaba angla leste mule pre so duj seri. Hoj oda sa čačo, predine leske o podpisimen ľil. Dičholas pre leste, hoj pes ladűal, hoj pes kavka diűa te zdil'inaűel a hoj leske avka paťalas. Akorestar so duj phuva dűivnas jekhetanes bi o maribena sar lačhe susedi. Le general'is imar űoha andal e bertena namukhle, andre bertena muľa.

O Rom pes maűkar oda dochud'l'a andre phuv, so has nasvalo o princos. Pre odi bacht, e kral'ovna arakhl'a la phura Blaűkaraűa a and'a la khere pro dis. Odoj e roműi obdikhl'a le čhas, preűund'a les a bari loű la lestar nahas. „*Kaj tuke te phenav, mri kral'ovno, o čhavo pre oda nane lačhes. O nasval'ipen imar zachud'l'a so duj buke. Muűinas les te chudel te sast'arel so neksigeder.*“ Maj parančol'ind'a te orandel jekh čaro purum a te kerel purumakero tejos. Calones les zapaťard'a andre lepeda la čurd'aha purumaha a sar e purum pre leste viűut'il'a, zapaťard'a les andre aver čerstvo. Trival pro d'ives les denas te pijel zoralo purumakero tejos. „*O čhavo muűinel lačho te chal, hoj te chudel zor.*“ So e phuri phenlas, oda le princoske prikisitinenas. Tel jekh kurko imar dičholas, hoj le čhaske feder. A tel jekh čhon has le čhaske o but feder. űaj pes te phenel, hoj pes savorestar dochudla. O čhavo miűte chalas a űunlas pes igen miűte, sar sasto manuű. E kral'ovna the o kral'is nadűanle, sar la roműake te pal'ikerel. Denas la love, somnakaj, sa, so čak kamľahas, aűe e roműi nakamelas űič. Hjaba la prevakernas, hoj te ačhel paű lende. Joj čak kamelas khere ke peskere draba. Avka la e kral'ovna the o kral'is odl'igende andre lakero kheroro. Čumidle lake o vasta a thode lake andre jekh gonoro somnakune dukati. „*Me adaj bičhavava le inaűen, hoj tuke te cinen a te keren sa, so kempel. A ma sahin len, mi keren sa,*“ phend'a o kral'is. Mek jekhtar lake pal'ikerde vaű o čhavo the vaű peske. „*Sal amari baba a avaha tut so neksigeder te dikhel.*“ Pal kada pes le apsenca andro jakha rozgele.

E kral'ovna nabisterd'a aűi pro Rom. Diűa les baro gonoro somnakune dukati a oka kral'is, so diűa te zaphandel le general'is, tiű. O Rom calo bachtalo pes vidiűa khere ki o čhave the roműi. Akorestar peske dűivnas miűtes. O Rom űoha nahas chalo. Te vareko ke leste avlas a kampelas leske te űegetinel, űegetinlas leske, so čak birinlas. A te namule, dűi adad'ives bachtale dűiven.

A so pes ačhi'la la rikoűa princeznaha? O kral'is la fest podarad'a, hoj la phandela andre bertena. Akorestar sar mek jekhtar ul'ľahas. Delas sakoneske smirom. A sar av'l'a pal late o princos, ačhi'la latar sa aver manuűűi, lačhi the prijazűi.

Andrej Giűa

O Romovi, který šel do světa

Bylo nebylo, sladký, pozehnaný a pravdivý Bože, žil byl jeden Rom. Ten měl tolik dětí, kolik je na nebi hvězd, a ještě o jedno víc. Jako všichni Romové i on byl chudý, že bys jen těžko někde jinde našel chudšího člověka.

Jednoho dne seděli všichni doma a čekali na jídlo. Žena vařila brambory s kyselým mlékem a pekla placky. Jindy během vaření pořád mluvila, ale dnes byla smutná, jako by měla pusku na zámek. „Tak co je s tebou?“ povídá muž, „jindy máš plno řečí, ale dneska jsi snad ještě neotevřela pusku. Stalo se něco?“ „Tohle jídlo, co teď vařím, je to poslední, co máme v domě. Už tady nenajdeš ani drobeček. Zítra budeme hladý a tak jsme na tom skoro pořád.“ „Půjdu brzy ráno do vesnice a určitě něco seženu,“ povídá muž. Jak řekl, tak udělal. Prochodil celou vesnicí, ale žádnou práci nesehnal, naneštěstí nikdo zrovna nic nepotřeboval. Až v posledním statku ho nechali vykydat hnůž ze stáje. Za to mu dali brambory, trochu mouky a kousek slaniny. „Nedá se nic dělat, má milá, krásná ženo,“ povídá muž, „budu muset jít do světa. Jinak tady všichni pomřeme hladý, když nedonesu nějaké peníze.“ Jak řekl, tak i udělal. Druhého dne se vypravil do světa. Žena s ním šla až na konec vesnice. „Dávej na sebe pozor a když nebudeš mít štěstí, hned se vrať domů. Co bysme dělali, když se s tebou něco stalo.“ Potom se s pláčem rozloučili.

Tak Rom šel a šel, z vesnice do vesnice, z města do města, ale štěstí jako by se před ním schovávalo. Ne a ne se někde uchytit. Žádnou práci ani službu nesehnal. Chodil po trzích, po hospodách, tam si občas vydělal pár drobných na jídlo. V hospodách sekal dřevo, uklízel. A tak to šlo každý den, už byl ze všeho otrávený. „No, co tady budu chodit z vesnice do vesnice, z města do města, a nic z toho.“ Tak se, chtě nechtě, vydal k domovu. Šel a šel, až přišel na velkou křižovatku u lesa. Byl tak unavený a hladový, že by snědl cokoliv. Naštěstí tam rostla velká jablona. Natrhal si pár jablek a hned mu bylo líp. Sedl si pod nejvyšší strom a usnul.

Kdo ví, jak dlouho spal, najednou ho probudily nějaké hlasy. Rozhlíží se, nikoho nevidí, až když se zadíval nahoru na strom, vyvalil oči. Nad ním si povídají dva ptáčci. „Tak povídej, kde jsi byl a cos viděl?“ ptal se první ptáček druhého. „Přeletěl jsem osm zemí, osm velkých řek. Čtyři princové se oženili. A jedna princezna si vzala takového přihlouplého prince, ale velmi bohatého. Jeho země je moc velká a bohatá. To ten král, otec princezny, je proti němu úplný chudák. Jiného jsem neviděl

nic. A jak jsi dopadl ty?“ zeptal se ptáček, který domluvil.

„Já jsem přeletěl devět zemí, devět velkých řek a mnoho velkých hor. V třetí zemi odtud mají král s královnou moc zlobivou dceru. Každý se jí bojí. Každému nadává, celý den jen křičí. Nedávno šla do kuchyně a rozbila jim nádoby a rozlila vodu. Další den šla do zahrady a rozšlapala tam všechny kytky. Zdá se, že jí asi přeskočilo. Každý se jí bojí, a král s královnou už neví, co si s ní mají počít. Jsou z ní celí nešťastní. V druhé zemi odtud zase těžce onemocněl princ. Král pozval nejlepší doktory z celého světa, ale nikdo neví, jak ho vyléčit. Jak se zdá, princ má nemocné plíce. Kašle krev, ujde jen kousek a nemůže dýchat, ztrácí se před očima.“

„No, a co se dá dělat s tou zlobivou princeznou a nemocným princem?“ zeptal se druhý ptáček. „Tě princezně by pomohlo, kdyby ji někdo sebral a odvezl daleko od lidí, kde by si musela sama sloužit a kde by se našel někdo, kdo by jí nedal pokoj a naučil ji pracovat. Pak by ji všechno to zlobení, co předvádí, určitě rychle přešlo. Další rada by byla, že by jí měli co nejdřív provdat za muže, který by ji uměl držet zkrátka.“

„A jak pomoci tomu princovi? Říká se o něm, že má dobré srdce,“ povídá druhý ptáček. „Byl jsem jednou v jiné zemi, kde měli nemocnou princeznu. Ani nejlepší doktoři nevěděli, co s ní. Všichni už jen čekali, kdy zemře. Naštěstí se ale královna dověděla o staré Blaškaraň. To je žena, která zná všechny byliny a umí z nich vařit léčivé čaje. Královna ji hned vyhledala a požádala ji, jestli by se přijela na dceru podívat.“ Blaškaraňa je moc dobrá a uznalá žena, hned nasedla s královnou do kočáru a svoje bylinky si vzala s sebou. Na zámek už je netrpělivě vyhlížel král. Stará Blaškaraňa si dívku prohlédla, poslechla a pak řekla: „Měli jste pro mě poslat dřív, ale uděláme všechno, co půjde, aby to dobře dopadlo.“ Hned jim poručila přichytat velkou mísu cibule, oloupat a rozkrájet cibuli na plátky a přinést prostěradlo namočené ve vlažné vodě. Král a královna se tomu divili, ale udělali všechno tak, jak jim řekla. Žena rozložila cibuli na prostěradlo a tím princeznu zabalila. Potom ji dala vypít silný cibulový čaj a večer jí zase uvařila čaj, po kterém se dobře spalo. Tak to dělala celý týden. Už za týden bylo vidět, že je princezně lépe, a za měsíc se úplně uzdravila. Král s královnou nevěděli, jak staré ženě poděkovat. Dávali jí peníze, zlato a kdovíco ještě. Přemlouvali ji, aby s nimi zůstala na zámku. Ale ona nechtěla nic, jen se vrá-

tit domů do své chaloupky. Tak ji královna odvezla domů. Od té doby ji mají v úctě jako vlastní matku, jezdí ji navštěvovat a pořád ji zvou na zámek. „Aby se uzdravil princ, je třeba co nejrychleji najít tu starou ženu,“ povídá první ptáček.

„A co jsi ještě viděl?“ „V sousední zemi mezi sebou pořád válčí dva králové. Král z té druhé země je moc důvěřivý člověk, věří všemu, co mu kdo napovídá. Jeho nejvyšší generál si s ním dělá, co chce. To on mu namluvil, že sousední král poslal své vojáky do jeho země. No a důvěřivý král poslal vojáky, aby tam udělali pořádek. A vojáci vpadnou do sousední země a tam dělají přesně to, co generál říká. Pěkně to na chudáka krále navlékl. To on je ten, kdo chce pořád válčit a rabovat. A to se děje už celého půl roku, král ho za to ještě chválí.“ „A to se nenajde nikdo, kdy by tomu králi řekl, jaký je generál podvodník a že kvůli němu zbytečně umírají lidé? Nenašel se nikdo, kdo by mu v tom zabránil?“ Rom to všechno poslouchal s otevřenou pusou. Vtom se jeden ptáček zadíval dolů.

„Dál nemůžeme mluvit, protože tu nejsme sami. Za rok se tady zase potkáme a promluvíme si.“ Po těch slovech se oba ztratili, jako by se do země propadli. Rom zůstal koukat jak zařezaný, nevěděl, co dělat. Ale pak jako by mu někdo řekl: Musíš přece něco udělat. Nemůžeš nechat umírat tolik lidí kvůli jednomu člověku, který se ve válkách a vraždění vyžívá. A o princovi ani nemluví, musíš co nejrychleji najít tu starou ženu, Blaškaraňu. Jedině ona ho dokáže uzdravit. Romovi až teď docházelo, co slyšel a co je třeba udělat. A s princeznou ať si dělají, co chtějí. Jak si ji vychovali, taková je, řekl si. Já se co nejdřív musím dostat ke králi a říct mu o tom povedeném generálovi. A odtud ke staré Blaškaraňe. Nato se sebral a vydal se do vedlejší země.

Šel a šel, až došel do hlubokého lesa. Tam hned na kraji stála malá chaloupka. Snad tam seženu něco k jídlu, řekl si a vešel dovnitř. Měl hlad a byl tak unavený, že se sotva držel na nohou. Chaloupka byla otevřená a prázdná. Byly v ní jen dvě postele, stůl sbitý z desek, lavičky k sezení a pec. Muž se rozhlížel, jestli tam není něco k jídlu, ale nenašel nic. Lehli si na postel a usnuli. Netrvalo dlouho a zdálo se mu sen, že přišel na zámek ke královně, matce toho nemocného prince. Vypověděl jí všechno, co je potřeba udělat, že musí co nejdřív najít starou Blaškaraňu. „Když to dobře dopadne a princ se uzdraví, dostaneš všechno, co budeš chtít. Přijď k nám na zámek a tímhle prokaž se u brány,“ řekla královna a dala mu

do ruky dva zlaté dukáty. Rom se ráno vzbudil a v ruce našel dva zlaté dukáty. Tak to jsem opravdu s královnou mluvil, řekl si. Jen kdyby pánbůh dal, aby našli tu starou ženu brzy, aby se prince podařilo uzdravit. Pak vstal a kouká: na kamnech stojí hrnec. Jak to? Večer tu přece nic nebylo, tak kde se tady vzal? Hned vyskočil a podíval se, jestli v něm něco je. Byla v něm polévka a na stole našel lžici a kus chleba. Dosyta se najedl a vydal se na cestu ke králi sousední země. Šel a šel, až došel do hlavního města.

Ale to město bylo jako po vymření, všude prázdko, nikde nebylo vidět živou duši. Muž se nestačil divit. Půjdu do hospody, povídá si, tam se určitě dozvím víc. V hospodě seděli jen starci a ženy, mladí muži jako by se do země ztratili. „Copak se tady stalo?“ zeptal se hospodského, „město je prázdké, jako vymetené a nikde jsem neviděl jediného mladého člověka. A proč jsou všichni tak smutní?“ „Je vidět, že jsi z daleka, když nevíš o našem trápení. Náš soused král už několikrát vpadl do naší země. Vojáci ukradnou a vyrabují všechno dobré. Zavraždí přitom každého, kdo jim přijde do cesty. Unášejí naše mladé ženy. Naši vojáci už nemají sílu s nimi bojovat. Naše země je mnohem menší než jejich a oni posílají do války o hodně víc vojáků. Prohráli jsme, takže si tu potom dělají, co chtějí,“ řekl hospodský. „Potřebuju se co nejrychleji dostat k vašemu králi. Možná vím, co udělat, aby ty hrůzy skončily.“ Když hospodský uslyšel, co Rom řekl, jako když do něj střílí, hned mu přinesl jídlo a pití a začal se vyptávat. „Poslyš, krčmáři, co je třeba udělat, to můžu říct jen vašemu králi, nikomu jinému.“

Ještě ten den přišel Rom ke králi na zámek. Ale jak jinak, dovnitř ho nechtěli pustit. On se ale nedal a nechal si zavolat nejvyššího rádce. Ten ho nakonec ke králi vzal. Rom mu všechno pověděl, jak je to s tím generálem, jak mu sousední král všechno věří. Král nevěřil svým uším. No, jen počkej, řekl si pro sebe, znova už to neuděláš. „Když všechno dobře dopadne, bohatě se ti odměním. Do té doby ti dám malou zálohu,“ řekl Romovi a dal mu malý měšec zlatých dukátů. Muž mu pěkně poděkoval a vydal se druhé země za nemocným princem.

Král mezitím poslal deset vojáků, aby našli a chytili generála. Povědlo se jim ho chytit ve spánku, svázali ho a vzali na zámek. Aby nekřičel, dali ho do pytle a hodili ho do kočáru jako kus dřeva. Cestou sebou pořádně mrskal, tak mu jich pár naložili a byl klid. Na zámku ho hned soupli do vězení. Druhého dne za ním do vězení přišel král s nejvyšším soudcem a ještě další soudci. „Tak to jsi ty, kdo zničil naši zemi. Teď nám řekneš čistou pravdu, proč jsi to dělal.“ Ale generál nechtěl říct ani slovo, jako by měl pusku zamčenou. „Tak ty nepromluvíš, jak chceš,“ řekl král, „položte ho na mučící lavičky a dejte mu padesát ran holí.“ Generál nejdřív dělal, že neslyší, ale když ho kat přetáhl párkrát holí, hned začal mluvit. Přiznal se ke všemu. Jak nalhal svému králi, že sousední král přepadl jejich zemi a jak jeho vojáci rabují, kradou a zabíjejí lidi. „Proč jsi to dělal?“ zeptal se ho král. „Chtěl jsem ukázat, že jsem dobrý generál. Ale když jsem

viděl, že vojáci vyhrávají, dělalo mi to moc dobře. Cítil jsem, jak velkou mám moc, když poručím tolika vojákům a poslouchá mě i sám král, který dělal, co jsem chtěl.“ Všechno, co řekl, nejvyšší soudce napsal a pak mu to dali podepsat. Jak jinak, nejdřív se mu nechtělo, když ho kat zase přetáhl holí, hned podepsal. „Budeš pykat za to, že kvůli tobě zbytečně umírali lidé,“ řekl král.

Druhý den poslal král své dva nejvyšší rádce, aby předali kopii podepsaného listu sousednímu králi. V sousední zemi už všichni generála hledali, ale nikdo nevěděl, co se s ním stalo a kde je. Král se velice divil, že za ním přijeli vyslanci jeho souseda. Všechno mu vypověděli, jak se generál přiznal, že mu lhal, a že kvůli němu pro nic za nic zemřeli tisíce lidí na obou stranách. Aby jim uvěřil, že je to pravda, předali mu podepsaný list. Na králi bylo vidět, jak se stydí, že se nechal tak oklamat a že všemu věřil. Od té doby žili obě země spokojeně bez válek jako dobří sousedé.

Mezitím náš Rom došel do druhé země, kde byl nemocný princ. Naštěstí se královně podařilo najít starou Blaškaraňu a přivést ji domů na zámek. Tam žena prohlédla chlapce, poslechla si ho a velkou radost z něj neměla. „Musím ti říct, moje královno, že chlapec na tom není dobře. Nemoc už zasáhla obě plíce. Musíme ho okamžitě začít léčit.“ Hned poručila nakrájet mísu cibule a udělala cibulový čaj. Chlapec zabalila do prostěradla s nakrájenou cibulí, a když na něm cibule uschla, zabalila ho zase do čerstvé. Třikrát denně mu dávala pít silný cibulový čaj. „Chlapec musí dobře jíst, aby dostal sílu,“ přikázala ještě. Co stará řekla, to princovi nachystali. Už za týden se zdálo, že je mu lépe. A za měsíc mu bylo o hodně lépe. Dá se říct, že se ze všeho dostal. Už ho přestali balit do cibule a čaj pil jen ráno a večer. Chlapec začal dobře jíst a cítil se moc dobře, jako zdravý člověk. Král a královna nevěděli, jak ženě poděkovat. Nabízeli jí peníze, zlato, všechno, co by si řekla, ale žena nechtěla nic. Chtěla se jen vrátit domů do své chaloupky. Zbytečně ji přemlouvali, aby zůstala s nimi. Tak ji královna s králem odvezli domů. Líbali ji ruce a dali jí měšec zlatých dukátů. „Pošli ti sem sluhy, ať ti koupí a udělají, co bude třeba. A nešetři je, ať udělají všechno,“ řekl král. „Jsi jako naše babička, brzy tě přivedeme navštívit.“ Ještě jednou jí děkovali za chlapce i za sebe. Potom se se slzami v očích rozloučili.

Královna nezapomněla ani na Roma. Dala mu velký pytel zlatých dukátů, stejně jako král, kterému pomohl zavřít generála. Rom se celý šťastný vydal domů k ženě a dětem. A od té doby si žili dobře. Rom, i když byl teď bohatý, nikdy nebyl lakomý. Když k němu někdo přišel a potřeboval pomoc, vždycky mu pomohl, jak jen mohl. A jestli nezemřeli, dodnes si šťastně žijí.

A co se vlastně stalo s tou princeznou? Nakonec na to její rodiče přišli sami. Její otec král jí pořádně pohrozil, že ji zavře do vězení. Lekla se a od té doby, jako by se znovu narodila. Všem dala pokoj. A když za ní přijel princ na námluvy, stala se z ní docela jiná dívka, hodná a přátelská. **Andrej Giňa**
Přeložila Martina Vyziblová

Pal e Ilona

O Tolčemešis, cikneder gav pre vigel'i Slovensko, vaj biš kilometri le Perješistar, paš'ol pre ta'i sera tel o Čergovoskere hed'i. Adaj, pre upruno agor gaveske, bešen o Roma jekhetanes le gadženca. Maj paš e bar le bare chulaskeri, ko Motyl', terd'ol e šmikňa le Andrišiskeri, mire dadeskeri. Jov hino chart'as, aľe the finomno primašis, the le romengero čhibalo. Maj paš e šmikňa ehin kher la Margita, leskera čha a mira pheňa. Pal late ehin o khera le phure Joščaris, leskere čhaven, le Kalmanis, la Ilona, le Juras, le Belas, pal'is has amaro kher a pro agor has le phure Jaňuskero, aľe sako les vičinlas čak Phuro. Anglo khera has bari dvora a odijader čuľal o paňi. Sar ehin šukar, ta čak bodaj hoj čuľal, aľe te den o brišinda, ta lestar ačhel zorafi len, so kidel sa, so lake avel andro drom. Pre aver sera ehin o malmos the gatros le chulajes le Motyl', oda ehin o phral okleskero, so paš leskeri bar bešen o Roma.

Ehin jejsos, berš 1936, sombatone sig tosara. Andal la Ilonakero kher šund'ol stukišagos. Oda e Ilona, tranda the štar beršengeri romňi, ločhol. E Ilona ehin šukar romňi, parňi sar gadži, ko la nadžanel, ta naphenla, hoj hiňi Romňi. O Štefkus, lakero rom, phirel pal o kher. O čhajora, ehin len štar, čak dikhen, so pes kerel. „Dža, ušťav la da, mi lel le čhaven ke peste,“ phend'a leske e Ilona, „nadikhes, save hine vidarade?“ O Štefkus maj geľa ki e romňi a phend'a lake, sar pre oda hiňi e Ilona. Joj sigo pre peste vareso scirdľa a geľa pal late. Phučkerlas latar, sar sigo pre late aven o dukha. Pal'is bičhaďa le Štefkus vaš e Ilona, vaš miri daj. So duj džeňa prindžarde, hoj mek avka sigo naločhola, aľe phende le Štefkuske, hoj avka pal o ochto ori te džal vaš e babina, hoj te avel pre late te dikhel. E Andrišaňa, sar vičinenas mira da, phend'a le Štefkuske, hoj les te el kisitimen tato paňi, the žuže vibigľimen parne patave. Te vareso elas nalačhes, ta mušines vaše babina te džal maj.

E Phuri, la Ilonakeri daj, avka la adaj savore vičinenas, iľa le čhajoren kija peste a visal'ľa pale kije čhaj. Sar phende o romňija, ta o bare

dukha pre late avle až ki o dilos. Oda has paš late imar e babina. Bar te imar ločholas pandžtovar, džala savoro igen phares. Imar kamle ta džal vaš o dochtoris. Kajčak o Deloro len naomukhľa, a e Ilona bachtales ločhiľa. Ul'ľa lake šukar muršoro. Bari loš has savore Romen a sako lake žičinlas, hoj so neksigeder te visast'ol a te chudel zor.

Pre aver d'ives avľa pal late e babina a obdikhľa la. Dičholas pre late, hoj imar chudel e zor a imar lake but feder. „Šun, Ilon,“ phend'a la romňake, „hin tut pandžto čhavo, imar kamehas te džanel, so te kerel, sar pes te sahinel dži šov kurke. Natromas te prefadinel, pharo te hazdel. Na, hoj džaha kašta te čhingerel, le vedrenca o paňi te hordinel, abo andre len o patave te plukinel. O Del tut te zaarakhel, hoj tut te ophurdel e balvaj. Namušinav tuke te vakereľ, hoj calo šaj šuvľos. Šunen babo, dodikhen pre late, te nakerel varesavo diliňipen. A namušinav tuke te vakereľ, hoj šov kurke tut te nael nič le romeħa. Avava pre tu tajsa te dikhel. Sar phend'om, sahin tut, hin tut adaj pandž čhave. So lenca ela, te pes tuħa vareso ačħela?“ E Ilona the lakeri daj čak šunenas. „Šunes, so phenel e gori,“ phend'a e Phuri, „a tire romeske, le čhilone manušeske vareso phenava, sar ela ajso zasuto a leňivo.“ Pre aver d'ives avľa e babina, dikhľa, hoj la Ilonake mištes, mek lake jekhvar phend'a, sar pes kamel te sahinel a geľa het. Pregele trin d'ivesa. E Ilona imar phirlas a polokes chudelas te kerel khere so kampelas. Te tavel, te pratinel. Tel o duj kurke imar kerelas sa. Až o kašta čhingerlas, tavlas, rajbinlas. E Phuri le Štefkuske rakind'a, hoj la mukhel o kašta te čhingerel. Kajčak jov pes orazinlas, a nič peske nisostar nakerlas. Sar phenlas miri daj, la bara buťatar až o bala les dukhanas.

Jekhvar e Ilona rajbinlas. Avri has imar šil a joj kajsi rozľabard'i, skhamľard'i, geľa te plukinel o hundri andre len. Kajčak na oda, aľe terd'ľa andre koda šilalo paňi a plukinlas. Pre odi bibacht la ňiko nadikhľa, až sar has andro paňi. Zadihľa la miri daj. Sigo la kamľa te vitradel andal o paňi, kajčak la Ilo-

nake sar te prechuťľahas. Rozdenašťa pes upre le paňeha sar te andro veš. Oda has imar savore Roma paš e len a e Phuri the miri daj pes mukhle pal late a odľigende la khere.

E romňi dži raťi sa šuvľľa, chudľa baro keraďipen, až bluzňinlas. E Phuri chuťľľa avri pro Štefkus: „So tu sal za rom, hoj pre ňisoste nadodikhes. Tu nadikhľal, hoj geľa te plukinel andre len?! Aľe tuke sa jekh, bar te tuke perlas pro šero kada kher, ta the avka peħa načalaveħa. Sar sikhľľal pre cimbalma, te odoj kampel te marel le paličkenca? Namarel vaš tuke vareko aver?“ Maj bičħade vaše babina. Joj sa mukhľa a sigo avľa te dikhel pre Ilona. „Ačħiľa pes oda, so phenavas, ophurdľa la e balvaj. Džan ko čhibalo, mi bičħavel vaš lake o verdan a so neksigeder la ľidžan ko dochtoris.“ „No, pre soste užares,“ phend'a e Phuri le Štefuske, „denaš, sako

minuta, so hiňi adaj, angla late igen nalačħi.“ O čhibalo vaj tel jekh ora stradľa o verdan a la Ilona ľigende ko dochtoris, ko Sabiňis. Odarig la prethode andre sanitka a gele ko Perješis andre špitalf. Kajčak la Ilonake furt nahas feder, has lake mek goreder. O keraďipen lake zmarde tele, aľe e romňi zdiliňaľľa. Pal o dešuštar d'ives la ľigende andro dilino kher ki e Kaša. Ki o Perješis preci čak e famel'ľja pes pal late dochudľa, aľe ki e Kaša oda imar nadžalas.

E Phuri pes aľe nadiňa a dži odoj geľa pro pindre pal late. Oda has buter sar šovardeš kilometri. Le Štefkuske pes nakamelas, aľe e Phuri les nadiňa smirom, mušind'a laħa te džal. Avle odoj, aľe e Ilona len aňi čeporo naprindžard'a. Sa našaďa e god'i a zdiliňaľľa. La Phurake čak avka avka, hoj pes vareso naačħiľa. O dochtora la dine praški, hoj te avel kija peste. Le Štefkuske

demade o apsa andro jakħa. Hoj pes kajso vareso ačħela, oda ňikaskes aňi suneste naavľahas.

Pal o jepaš berš avľa le čhibaleske andro gav o ľľľ andal o dilino kher Kašatar, hoj e Ilona muľa. Navľľkerďas aňi o cikno čħavoro, sar leske has trin čħon, ta les iľa o Del kija peste. O Štefkus le štare čhajorenca ačħiľa korkoro, aľe pharo šero peske olestar nakerlas. Mukhľa len la Phurake pre men a geľa ko Novesis. E Phuri has korkori, o rom lake muľa anglo duj berš. Avka na čak, hoj la has paš peste lakere čħaja, e Margita, e Verona the e Maňa, aľe mek pes kija lende pridine o čħajora le Štefkuskere. Sako la Phura sahinelas, o čħave, o Kalmanis, o Belas the o Juras lake žutinelas, sar čak birinenas, aľe oda has sa čino. Davarekana pes ačħelas, hoj len nahas so andro muj te thovel. Savoro pharipen ačħiľa pre late.

A o Štefkus? Aňi pes Tolšemesište nasikħaďa, a na hoj te lenge vareso bičħaďahas. Sar te na ul'ahas leskere. Naľľkerďa but a iľa peske avra romňa, la Roza. Joj leħa džanelas. Sar lake nasas vareso pre kedva, maj les vipukinlas. A te sas igen choľamen, scirdelas pal leste e cholov the e gača tele. Pal'is pes marnas jekhetanes a savore roma andro gav asanas a imar čak užarnas, kana ela aver „divadlos“.

Ňiko peske nadžanel te predstavinel, savo trestos la Phurake o Štefkus mukhľa. Akor nasas sar akana, hoj le phure manušen hin penzija, hoj pes chuden pridavki pro čħave, hoj pes chuden pro široti love, socialna davki a mek aver love. Akor pes nachudelas nič, ňikhatar aňi phago ľľľeris. Dživ, sar kames. Predživeħa, predživeħa, mereħa, mereħa, aňi o rikono pal tu nazabašola.

E Phuri viľľkerďa eľta čħajen. Nadiňa len varekaj andro ľľľencos. Duj čħaja mek dži akana dživen. Keci la has zor, keci buťi mušind'a te kerel, hoj te udžid'arel kajci dženen. Vaš oda zasogaľinel nekbareder paťiv. O Štefkus, lengero dad, vaj duje beršenca pal o mariben muľa. Vakerlas pes, hoj leske e Roza terd'ľa pre men. Aľe oda čak dumi, ko džanel, sar oda savoro has.

Andrej Giňa

O Iloně

Tolčemeš, menší vesnice na východě Slovenska, asi 20 kilometrů od Prešova, leží na jižní straně Čergovské vrchoviny. Na horním konci vesnice tu bydlí Romové společně s gádži. Hned u zahrady bohatého sedláka Motýla stojí kovárna Andriše, mého otce. Je to kovář, ale i výborný primáš a romský vajda. Hned vedle kovárny stojí domek Margity, jeho dcery a její sestry. Vedle ní mají domky starý Joščár, jeho synové Kalman, Ilona, Jura a Béla, pak je náš dům a na konci domek starého Jaňuse, kterému každý říká jen Stařík. Před domy je velký dvůr a o kousek dál teče potok. Když je sucho, tak sotva teče, ale když přijdou deště, stane se z něj mohutný potok, který s sebou vezme všechno, co mu přijde do cesty. Na druhé straně je pak mlýn a pila sedláka Motýla, bratra toho, za jehož zahradou bydlí Romové.

Je podzim roku 1936, sobota brzy ráno. Z Ilonina domu je slyšet sténání. Ilona právě začala родit. Je

to moc hezká čtyřiatřicetiletá žena, bílá jak gádžovka. Kdo ji nezná, ani by neřekl, že je Romka. Její muž Štefko chodí po domě sem tam. Čtyři dcery už se vzbudily a koukají, co se děje. „Běž vzbudit matku, ať si vezme děti k sobě,“ povídá mu Ilona, „nevidíš, jak jsou vystrašené?“ Štefko hned doběhl za tchýní a řekl jí, jak na tom Ilona je. Ta na sebe jen něco oblékla a spěchala k ní. Zeptala se jí, jak často přicházejí bolesti. Pak poslala Štefka za Andrišovou ženou, Ilonou. Obě ženy poznaly, že se dítě ještě hned tak nenarodí, ale řekly Štefkovi, aby kolem osmé hodiny zašel pro porodní bábu, aby se přišla na Ilonu podívat. Andriška, jak se říkalo mé matce, řekla Štefkovi, že musí mít nachystanou horkou vodu a čisté, vyžehlené, bílé ručníky. Kdyby se něco dělo, musíš jít za bábou hned, radily mu ještě. Ilonina matka, které tu všichni říkali Stará, si odvedla k sobě děti a pak se zase vrátila zpátky.

Jak obě ženy zkušeně poznaly, velké bolesti přišly na Ilonu až k poledni. To už u ní byla i porodní bába. Přestože rodila popáté, šlo všechno velmi těžce. Už chtěli poslat pro doktora. Nakonec je ale pánbůh neopustil a a Ilona šťastně porodila krásného chlapečka. Všichni měli velkou radost a přáli jí, aby se brzy dala dohromady a vrátila se jí síla.

Druhý den jí přišla zkontrolovat porodní bába. Prohlédla jí a byla ráda, že už je jí o hodně lépe a vrací se jí síla. „Poslyš, Ilono,“ řekla, „máš už páté dítě, tak bys měla vědět, co máš dělat, že se máš šest neděl šetřit. Nesmíš prochladnout a zvedat nic těžkého. Ne, že budeš štípat dřevo, nosit vědra s vodou, nebo prát v potoce. Chraň tě pánbůh, aby tě ofouklo. Nemusíš ti říkat, že by to mohlo špatně dopadnout. Poslechněte, babi,“ povídá Ilonině matce, „dohlédněte na ni, ať neudělá nějakou hloupost. A nemusíš ti snad připomínat, že šest

neděl nesmíš nic mít se svým mužem. Zítra se přijdu na tebe podívat, tak jak jsem řekla, šetři se. Máš tady pět dětí, co by s nima bylo, kdyby se ti něco stalo.“ Ilona i její matka jen mlčky poslouchaly. „Slyšelas, co bába říkala,“ povídá Stará, „a tomu tvému máslovému mužičkovi něco řeknu, jestli bude pořád takový lenoch ospalý.“ Druhý den přišla bába znovu, viděla, že je Iloně dobře, ještě jednou jí připomněla, že se má šetřit a zase šla. Asi za tři dny už Ilona chodila po domě a začala dělat, co bylo třeba. Vařila, uklízela. A za dva týdny už dělala všechno, dokonce prala a sekala dřevo. Stará nadávala Štefkovi, že ji nechá sekat dřevo. Ale tomu už otrnulo, nic si z toho nedělal. Jak říkávala moje matka, z těžké práce by ho i vlasy rozbolely.

Jednou Ilona prala. Venku už bylo chladno a ona, celá rozpálená a zpocená, šla máchat prádlo k potoku. A nejen to, stoupla si při tom rovnou do té studené vody. Bohu-

žel ji nikdo včas nezahlédl, až když byla ve vodě, všimla si toho moje matka. Rychle na ni křikla a hnala ji z vody ven, ale Iloně jako by přeskočilo. Rozběhla se vodou proti proudu až k lesu. To už byli u vody všichni ostatní a Stará s mou matkou se za ní rozběhly a odvedly ji domů.

Do večera Ilona celá otekla, dostala vysokou horečku, až blouznila. Stará se vrhla na Štefka: „Cos to za muže, že na nic nedohlídneš. Copak jsi neviděl, že jde s prádlem k potoku?! Ale tobě je všechno jedno, i kdyby ti padala střecha na hlavu, tak se ani nehneš! Jak ty ses naučil hrát na cimbál, když se do něj musí bít paličkama? Nebije za tebe někdo jiný?“ Hned poslali pro porodní bábu, ta všeho nechala a spěchala se na Ilonu podívat. „Stalo se to, před čím jsem varovala, ofoukl ji vítr. Běžte za starostou, ať pro ni pošle vůz a co nejrychleji ji dovezte k doktorovi.“ „No, na co čekáš,“ Pokračování na str. 11

Miro dživipen anglal biš berš

„*Džanav so oda hin droga. Pe dal varekaste oda hin bengipen, pre dal varekaste phučkeriben, bavišagos, pre dal varekaste ehin e droga dživipen. Pre dal mande oda has baro drom.*“ Po peršo ňiko nadžanahas, hoj varesave drogi ehin. No, džanahas, ale nazajminenas amen. Stačinenas amence ča cigaretetŕi. Jekh džives andŕa miro pajtošis trava, hoj oda ňič nane, a hoj palal mindŕik asaha. Zkušindŕom avri, ale nič naučujnavas. Pre aver džives oda zkušindŕom pale, ča lájim mange čeporo buter. Somas barikano, hasavas, ale ňisostar ňič chudŕom te rovel a pajis pale hasavas. Čerinelas pes andre ma e nalada the o čujiben. Ale mindŕik man pal late odreaginavas. Le pajtošiha amence rakhahas e trava sako džives.

Mindŕik sar cerpinavas, ta stačinelas mange ča te crdel trava a has mange lačes. Bisteravas pre savore problemuva a savorestar hasavas. Nadžanavas man imar bi e trava te bavinel. Te man nahas, ta ňič man nabavinelas, feder džavas te sovel a paťavas, hoj tajsa mange imar crdava. Dogeja oda avka dur, hoj e trava pre ma preačhiŕa te pusobinel. Kampolas mange pareso zoraleder. Prindžaravas le nanášen, ta nahas oda pre dal mande problems. O pajtoša man dine „piko“, crdavas oda andro nak. Somas sar andro eftuno ňebos. Čujinavas hoj licinav. Čujinavas man ajso lokoro a bijo problému, a te man andre varesoste mukavas, ta likeravas avri ži to sara. Pre diskoteka prokheldŕom calo rat.

Lijom mange andre godŕi, hoj pes mandar ačhiŕa zavislakos. Ale nakamavas te preačhol, nahas man

soske. Khere man has varesave problému, a e droga man olestar crdelas avri, navniminavas o čačipen. Chudŕom he te pijel. Leperav mange, sar le pajtošiha diňom avri caŕi podpora ča pro paľenki, vaš o jekh džives. Pro dujto džives to sara sovavas, ale paľis pal ma avŕa miro pajtošis a chudŕam pes pale. Pujčindŕam amenge love a igen len kerdŕam andre. Koda džives pijam avri sako jekh caŕi bandaska slivovica, pal oda panč piva, a mek pal oda zkušindŕam avri houbički. Has oda zor. Terdžuvavas pro foros a katar mande dikhavas sa ratvalen mujen, so avenas ke ma. Me chudŕom te ričinel. Paris šundŕom vilindŕipen. Dikhjom pro nenos, licinenas odoj replana, so pe amende vilinenas. Ričinavas po pajtoša, hoj pes sigo te garuven.

Has man bare halucinacija. Diliňajuvavas olestar avri. Nadžanavas, so hin čačipen, a so hin ča andro miro šero. Chudjom te marel le šereha andre sena. O pajtoša mange phenenas, hoj ta preačhuvav, hoj so oda kerav, ale me ňikas našunavas. Paris jekh pajtošis avija ke ma, chudŕa man phikendar a pekja pre ma bari vika. Me lejtar avka daranďijom, hoj chudjom kole zasekostar godŕi. Paris chudjom te rovel, sar cikno čhavoro. Vaš ole drogi aňi nachavas, načujinavas e bokh. Kase dživesa, so André mande has o drogi, he o paľenki has buter. Varekana somas he bengoro. Kamavas man te marel. Hin mange andro šero mek jekh gondolipen. Igen somas le pajtošiha zdrogimen a mek mato. Has amenge but phujes. Jekh avrestar pes chudahas. Džahas pal o drom, ale palis pejam andre chev. A kaj

oda te naavel čepo, o pajtošis man mek čhandŕa tele. Katar amende pregele roma, so amen prindžarnas, ta gondolindŕam amence, hoj amence dal oja chev šegitinena... ale jon pre amende dikhle ganges, a mek pre amende čungarde. Ach jo.

Kada keravas talam calo berš. Džanavas, hoj vaš oda cerpinenas e daj the o dad, a nejbuter me, ale nahas man soske te preačhuvel. Te hin e droga andre tumende, ta tumen čujinen, hoj san bardko aver, hoj san šukareder, godŕaveder, pherasuner... ale kada savoro hin ča andro tumaro šero. Ko džanel, sar bi dopejomas, te bi narakhŕomas džuvŕa, so man olestar dochudjas. Nakamavas man te zakamavel, ale jekhvar, sar naužaravas, oda avja. Nakamelas, hoj oda te kerevav, a me la nakamavas te zklaminel a hlavně la nakamavas te našavel, ta kerdŕom oleske savoreske agor. Varekana mange o pajtoša phenenas, hoj te nadiňajuvav vaš e džuvŕi, ale me man nadiňom a mek lenca preačhijom te phirel avri. A adadžives som oleske rado, hoj oda kavka dopeja.

Pre kada miro pnuto dživipen leperav he hasibnoha, avel mange oda pherasuno, so keravas. Has oda pre dal mande but baro predživipen. Lájim mange andro šero, hoj o dživipen hino but charno, pe dal kajse diline věci. Našŕi denašas dal o čačipen kaleha, hoj e droga oda vaš amenge vyřešinela. Talam amence šegitinela pes te zbavitel le problemendar, ale ča pe chvilka. Hin oda pre dal ma imar čirlatuňipen, adadžives som duj čhavorengo dad, a o prblemi řešinav la romňaha a na la drogaha. **Andrea Bušalová**

Můj život před dvaceti lety

Vím, co znamená droga. Pro někoho je pokušením, pro někoho jen zvědavostí, pobavením, pro někoho je však droga život. Pro mě byla velkou zkušeností. Ze začátku jsme nikdo nevěděli, že nějaké drogy existují. No, vlastně věděli, ale nezajímaly nás. Stačily nám pouze cigarety. Až jednoho dne mi přinesl můj kamarád trávu, s tím, že to nic není a že se budeme po ní smát. A tak jsem to vyzkoušel, ale nic jsem necítil.

Na druhý den jsme to zkusily znovu, akorát ve větší dávce. Byl jsem šťastný, smál se, ale pak z ničeho nic jsem začal plakat a po chvílce se zase smál. Střídalý se ve mně náladě a pocity. Ale vždy jsme se při trávě odreagovali. S kamarádem jsme si sháněli trávu každý den. Vždy když mě něco trápilo, stačilo si zakouřit travičku a byl jsem v pohodě. Rázem jsem zapomínal na všechny problémy a všemu se jen smál. Nedokázal jsem se bez trávy bavit. Když jsem ji neměl, nic mě nebavilo, radši jsem šel spát a doufal, že další den si už zakouřím.

Došlo to tak daleko, že tráva na mě s odstupem času přestala působit. Potřeboval jsem něco silnějšího. Měl jsem kontakty a tak to pro mě nebyl problém. Kamarádi mi nabídli „piko“, šňupal jsem si to do nosu. Byl jsem jak v sedmém nebi. Měl jsem pocit, že lítám. Připadal jsem si tak lehký, tak bezstarostný a když jsem se do něčeho pustil, tak jsem vydržel do rána. Třeba na diskotéce jsem protančil celou noc.

Uvědomil jsem si, že se ze mě stal závislák. Ale nechtěl jsem přestat, neměl jsem důvod. Doma jsem měl nějaké problémy a droga pro mě byla vysvobozením, nevnímал jsem realitu. Začal jsem i pít. Vzpomínám si, že jsem s kamarádem utratil všechny peníze jen za alkohol, za jeden jediný den. Druhý den ráno jsem spal, ale pak za mnou přišel můj kamarád a začali jsme znovu. Půjčili jsme si peníze a zas utráceli.

V ten den jsme každý vypili litr a půl slivovice, na to pět piv a po tady tom jsme vyzkoušeli „houbičky“. Byla to síla. Stál jsem na náměstí a kolem sebe viděl samé zkrvavené tváře, které se blížily. Začal jsem řvát. Potom jsem uslyšel výstřely. Podíval jsem se na oblohu, létala tam válečná letadla, která po nás střílela. Křičel jsem na kamarády, ať se rychle schovají. Měl jsem velké halucinace. Strašně se mi točila hlava, měl jsem pocit, že se na mě každý dívá a že kolem mě je plno lidí, kteří už nejsou mezi živými. Šílel jsem z toho. Nevěděl jsem, co je skutečné a co se odehrává pouze v mé hlavě. Začal jsem hlavou mlátit o zed’.

Mám v hlavě ještě jednu vzpomínku. Opět jsem byl s kámošem zdrogovaný a ještě k tomu opilý. Bylo nám strašně zle. Navzájem jsme se o sebe opírali. Šli jsme podél silnice, ale nakonec jsme zakopli a spadli do příkopu. A aby toho nebylo málo, můj kamarád mě pozvracel. Kolem nás prošli známí

Romové, tak jsme si mysleli, že nám z té jámy pomůžou... jenže oni se na nás zašklebili a ještě na nás plivli. Ach jo.

Takhle jsem pokračoval asi celý rok. Věděl jsem, že jsem tím ubližoval rodičům, ale hlavně sám sobě, ale neměl jsem důvod přestat. Když máte drogu v sobě, tak si připadáte, že jste někdo jiný, že jste krásnější, chytřejší, zábavnější... jenže to všechno existuje jen ve vaší hlavě.

Kdo ví, jak bych dopadl, kdybych v té době nepotkal osudovou lásku, která mě z toho dostala. Neměl jsem v plánu se zamilovat, ale prostě to přišlo. Nechtěla, abych v tom pokračoval a já ji nechtěl zklamat a hlavně jsem ji nechtěl ztratit, tak jsem s tím vším skoncoval. Párkrát mě kamarádi přemlouvali, abych neblbnul kvůli holce, jenže já jsem odolal a taky jsem s nimi přestal chodit ven.

A dneska jsem rád, že to takhle dopadlo. Na ten svůj starý život vzpomínám se smíchem, přijde mi docela směšné, co jsem vyváděl. Hlavně to pro mě byla velká zkušenost. Uvědomil jsem si, že život je příliš krátký na to, aby se jen tak promarnil. Nemůžeme utíkat před pravdou s tím, že to droga za nás vyřeší. Možná nám pomůže zbavit se starostí a problémů, ale jen na chvíli. Je to pro mě už minulostí, dneska jsem otec tří dětí a problémy řeším s manželkou a ne s drogou.

Zaznamenala Andrea Bušalová
Přeložila Martina Výziblová

O Iloně

Dokončení ze str. 10
křikla Stará na Štefka, „*utíkej rychle, každá minuta, co tady zůstane, je pro ni špatná.*“ Asi za hodinu starosta sehnal vůz a Ilonu odvezl k doktorovi do Sabinova. Odtud ji přeložili do sanitky a hned odvezli do Prešova do nemocnice. Ale lépe jí nebylo, bylo ještě mnohem hůř. Srazili jí sice horečky, ale následkem toho se docela pomátla. Po dvou týdnech ji převezli do blázince do Košic. Do Prešova se za ní rodina přeci jen dostala, ale do Košic už to nešlo.

Ale Stará se nevzdala, a vypravila se za ní pěšky až tam, bylo to víc než šedesát kilometrů. Štefkovi se nejdřív nechtělo, ale nedala mu pokoj, dokud nešel s ní. Přišli tam, ale Ilona je vůbec nepoznala. Úplně přišla o rozum a zbláznila se. Jen tak tak, že se Staré něco nestalo. Doktorů ji museli dát prášky, aby přišla k sobě. Štefkovi tekly slzy z očí. Nikoho by ani ve snu nenapadlo, že se něco takového může stát.

Za půl roku přišel starostovi do vesnice dopis z Košic, že Ilona zemřela. Nepřežil ani její malý chlapec. Když mu byly tři měsíce, pánbůh si ho vzal k sobě. Štefko zůstal sám se čtyřmi dcerami, ale dlouho si z toho těžkou hlavu nedělal. Nechal je Staré na krku a odešel do Pečovské Nové Vsi. Stará žila sama, muž jí zemřel před dvěma lety. A tak, nejen že měla na starosti své dcery, Margitu, Veronu a Máňu, ale k tomu se musela postarat o Štefkovi dcery. Každý litoval toho, co se stalo. Její synové, Kalman, Béla a Jura, ji pomáhali, jak jen mohli, ale i to bývalo málo. Občas se stávalo, že neměly co do pusy. Všechny starosti zůstaly na ní.

A Štefko? Ten se v Tolčemeši ani neukázal, natož aby jim někdy něco poslal. Jako by nebyly jeho. Netrvalo dlouho a našel si novou ženu, Rózu. Ta to s ním ale uměla. Když se jí něco nelíbilo, hned mu dala pár facek. A když se skutečně rozzlobila, stáhla mu před lidma kalhoty. Pak se spolu pobili hlava nehlava, všichni lidi ve vesnici se smáli a už jen čekali, kdy bude další „divadlo“.

Nikdo si ani neumí představit, jakou zátěž Štefko na svou tchýni naložil. Tenkrát to nebylo jako dnes, že staří lidi dostávají důchod, berou se přídavky na děti, sirotčí důchod, dostávají se sociální dávky a další peníze. Tenkrát se nedostávalo nic, odnikud ani zlámaný pětník. Žij si, jak chceš. Přežiješ, přežiješ, umřeš, umřeš – ani pes po tobě neštěkne.

Stará vychovala celkem sedm děvčat. V životě by ji nenapadlo, aby Iloniny dcery dala někam do ústavu. Dvě z nich dodnes žijí. Kolik musela mít síly, kolik práce musela zastat, aby uživila tolik lidí, to si dnes nikdo neumí představit. Za to si zaslouží největší úctu. Štefko, jejich otec, zemřel dva roky po válce. Povídalo se, že mu prý Róza šlápla na krk. Ale to byly jen řeči, kdoví, jak to všechno bylo.

Andrej Giňa

Přeložila Martina Výziblová

Je to snad osud?

Od svých dvaceti let si hledám práci. Jenže marně. Rok od roku to bylo horší. Nyní je mi třicet a mám svou rodinu, mám ženu, tři děti a musím platit nájem. Takže se nyní snažím ještě víc než v době, když jsem byl svobodný. Chci své ženě dokázat, že na to mám, že umím pracovat a že se dokážu o ni i o děti finančně postarat. Projezdil jsem málem půlku republiky, ale bohužel nikdo mi práci nedal. Nejspíš je to tím, že jsem Rom. Kolikrát mi v mailu psali, že mají volné místo a že se mám dostavit. Jenže když mě uviděli, tak najednou místo bylo už obsazené.

Přestával jsem věřit, ale jednoho dne se na mě přece usmálo štěstí. Zavolala mi jedna milá paní z místní továrny a povídala, že hledají spolehlivého člověka na výrobu a obsluhování strojů.

Dostavil jsem se na schůzku a opravdu mě přijali. Byl jsem šťastný. Konečně můžu dokázat i gádžum, že i černý stojí o práci. Práci jsem měl blízko domova a musím říct, že mě práce bavila. I s penězma jsem byl spokojenej.

Po půl roce se ozvaly bolesti zad. Zádá mě sice trápila i dřív, ale nikdy jsem tomu nevěnoval velkou pozornost. Věděl jsem, že zádá bolí každého druhého člověka. Jenže tyhle bolesti byly jiné. Nepomáhaly ani prášky na bolest, které kdysi zabíraly. Jednou mě to chytlo tak moc, že jsem nemohl vstát z postele. V ten den jsem nešel ani do práce. Vzal jsem si den dovolené. Další dny bolest ustoupila, ale za několik týdnů se opět vrátila. A takhle se to opakovalo dokola. Měl jsem období, kdy mě to nebolo a já jsem bez problémů chodil do práce, ale pak přišly dny, kdy mě vlastní nohy neposlouchaly. Začal jsem si brát často dovolené a taky jsem musel několikrát na nemocenskou.

Po několika vyšetřeních mi doktor sdělil, že mám zánět kloubu i v krvi. Je to taková zvláštní choroba, která se bohužel nedá vyléčit a způsobuje pamalé a postupné tuhnutí páteře. Lékaři dokážou pouze utiřit bolesti. Doporučili mi rehabilitace, domácí cvičení a lázně. Důležitý byl ale pohyb, když jsem stál dlouho na jednom místě, tak mi zádá ztuhla a přišla velká bolest. A v mé práci jsem stál osm hodin na jednom místě. To bohužel moje zádá nemohla snést. Doktor mi práci zakázal.

Jenže já jsem nechtěl o práci přijít. Nic jsem neřekl a snažil jsem se chodit do práce. Jenže čím více jsem stál na nohou, tím byly bolesti horší. V práci o mé nemoci nevěděli. A začali být na mě naštvaní. Že nejsem rád, že mám práci a že jsem nejspíš jako ostaní Romové, kteří dlouho v práci nevydrží. Pravda byla ale jiná.

Nakonec jsem jim o své nemoci řekl, ale nikdo z nich mi nevěřil. Neznají tu chorobu, tak si myslí, že jsem si všechno vymyslel. Chci si práci udržet, ale bohužel mi to mé tělo nedovolí.

Nevím, co dál. Nechci trpět bolestí a nechat nemoc dojít tak daleko, že nebudu schopný se ani sklonit pro tužku. Mám volit práci anebo zdraví? Není vše tak jednoduché. Člověk tolikrát chce pracovat, ale někdy to osud zařídí všechno jinak. Tak dlouho jsem si hledal práci, až jsem ji našel a nakonec ji musím opustit.

Zaznamenala Andrea Bušalová

Muzeum romské kultury

Bratislavská 67, 602 00 Brno, tel.: 545 571 798

e-mail: media@rommuz.cz, www.rommuz.cz

MHD: tram. 2, 4, 9, zast. Tkalcovská, tram. 3, 5, 11, zast. Dětská nemocnice

Program na září 2012

OTEVÍRACÍ DOBA V NEDĚLI PRODLOUŽENA DO 18⁰⁰ (poslední vstup v 17¹⁵)

Výstavy

Stálá expozice: Příběh Romů

Stálá expozice ukazuje na historické kulturu Romů i změny v jejich způsobu života od Indie po dnešek.

Ferdinand Koci:

Střípky z tvorby romského výtvarníka

Výstava děl malíře a výtvarníka albánského původu
žijícího v Anglii. Výstava je součástí evropského pro-
jektu R.I.C.E. 6. 4.–22. 9.

Kamila Berndorffová: Obřady a rituály Indie

Fotografie Kamily Berndorffové zavádějí diváka do současné Indie. Výstava doplňuje tematicky část stálé expozice Muzea romské kultury. 15. 6. – 9. 9.

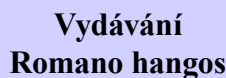
Romové ve fotografii Jozefa Kolarčíka Fintického

Výstava historických fotografií Jozefa Kolarčíka – Fintického je unikátnym pohľadom do tradičného života a kultúry Romů na východnom Slovensku v prvom polovine 20. storočia. Na výstave uvidíte čiernobiele portréty, fotografie zachycujúce tradičný remeslo, hudbu, tanec či rodinné rituály. Vernisáž: 20. 9. v 16 h

Třetí sochařské sympozium – Socha pro Cejl

Pět romských umělců z pěti zemí. Třetí ročník sochařského sympozia v Muzeu romské kultury pracuje s tématem brněnské ulice Cejl a jejím okolím – místem, úzce spojeným s romskou menšinou, která zde žije. Sympozium nazvané „Socha pro Cejl“ chce poukázat na důležitost této městské části ke zbytku města.

Otevírací doba • po a so zavřeno • út–pá 10–18, poslední vstup 17¹⁵ • ne 10–18, poslední vstup 17¹⁵

**podporuje Ministerstvo
kultury ČR**

**Adresa redakce
Romano hantos
a Společenství Romů
na Moravě**

**Bratislavská 65a,
Brno 602 00
tel.: 545 246 673
www.srnmcz**

číslo účtu:
27-488570217/0100

**ŽIDOVSKÉ
MUZEUM
V PRAZE**

ZÁŘÍ

KULTURNÍ PROGRAM

Židovské muzeum v Praze
Oddělení pro vzdělávání a kulturu
tř. Kpt. Jaroše 3, 602 00 Brno
tel. 544 509 651, tel. i fax: 544 509 652

2012

neděle 9. 9. v 10 hod. a ve 14 hod.: Brno židovské – v rámci Evropského dne židovské kultury nabízíme zájemcům komentovanou prohlídku brněnského židovského hřbitova. S historií tohoto hřbitova i s významnými osobnostmi zde pochovanými vás seznámí lektorka brněnského Oddělení pro vzdělávání a kulturu. Prohlídka je závěrem doplněna promítáním hodinového filmu *Brno židovské*. Vstup zdarma.

čtvrtek 13. 9. v 17 hod.: Tuvia Beeri: Barevné lepty. Vernisáž leptů slovenského rodáka z Topolčan, který v roce 1948 emigroval do Izraele a dnes patří mezi nejznámější žijící izraelské výtvarníky. Po svém odjezdu do Izraele studoval Tuvia Beeri na umělecké škole Oranim a později, opět v Evropě, na École des Beaux-Arts v Paříži. Po svém návratu z Paříže působil jako pedagog na jeruzalémské umělecké akademii Becalet a na Avniho institutu umění a designu v Tel Avivu. V jeho díle se harmonicky prolínají abstraktní formy a figurativní náznaky, geometrické obrazy a amorfní barevné plochy, imaginární krajiny i odstíny okolního světa. Vernisáž proběhne za účasti autora. Vstup volný.

neděle 16. 9. od 9 do 17 hod.: Začínáme aneb Kdo si hraje, nezlobí – festival s nabídkou volnočasových aktivit pro děti i dospělé, kterou pořádá Radnice městské části Brno-střed a Kulturní a vzdělávací středisko Brno-střed. Brněnské Oddělení pro vzdělávání a kulturu se představí s nabídkou programů pro školy a zájmové skupiny i programy pro veřejnost a nabídne v rámci akce drobné ukázky ze své činnosti. Vstup volný.

Akce se koná v Björnsonově sadu (park u Právnické fakulty). V případě velmi nepříznivého počasí se akce nekoná.

neděle 23. 9. ve 14,30 hod.: Jak se žilo v biblických dobách... v Zemi zaslibené. Historická vlast židů se rozkládala mezi velkými říšemi Východu a Západu. Procházely jí všechny cesty mezi nimi, živě v míru, bouřlivě v době válek. V průběhu staletí nesla tato země různá jména stejně jako lidé, kteří ji obývali. Ale hory, roviny, pouště, údolí, moře a jezera zůstaly nezměněny a jako tiší svědkové sledovaly dramatické osudy země.

Zveme vás na tvořivý program, který zahajuje nový cyklus nedělních dílen. I tentokrát na vás čeká povídání, hry, kreslení a výroba vlastního puzzle. Dílna pro rodiče a děti od pěti let. Vstupné 30 Kč.

Akce se konají v sále na tř. Kpt. Jaroše 3. Sál je přístupný vždy 20 minut před zahájením programu. Pro držitele SeniorPasu sleva na vstupném 10%. Změna programu ze závažných důvodů vyhrazena. Doporučujeme proto sledovat aktuální informace na www.jewishmuseum.cz/cz/czyvkbrno.htm.

PŘEDPLATNÉ ROMANO HANGOS

Příjmení a jméno:	Ulice, číslo domu:
PSC, místo:	Datum narození:
E-mail:	Telefon:
Název a sídlo peněžního ústavu:	Číslo účtu:
Název organizace:	Adresa:
IČO:	DIČ:
Počet objednaných výtisků:	Od čísla:
Způsob platby: ☐ hotově ☐ složenkou ☐ bankovním převodem bez faktury; variabilní symbol: ☐ bankovním převodem na fakturu	

**Vyplněný formulář zašlete na adresu: Romano hangos, Bratislavská 65a, 602 00 Brno.
Komerční banka Brno-město; číslo účtu: 27-488570217/0100. Cena předplatného na rok 2011 činí 240 Kč.**